

**Archeologische prospectie met ingreep in
de bodem in Poperinge,
Gasthuisstraat 40-42**

Titel

Archeologische Prospectie met ingreep in de bodem in Poperinge, Gasthuisstraat 40-42

Auteurs

Niels Janssens, David Demoen, *Nick Krekelbergh* en *Jeroen Vanden Borre*

Opdrachtgever

Simoen & Vermeulen NV

Projectnummer

2012-62

Plaats en datum

Gent, 7 december 2017

Reeks en nummer

BAAC Vlaanderen Rapport 37
ISSN 2033-6896

Niets uit deze uitgave mag zonder bronvermelding worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door print-outs, kopieën, of op welke andere manier dan ook.

Inhoud

1	Inleiding.....	6
1.1	Algemeen.....	6
1.2	Doel van het onderzoek	7
1.3	Opzet van het rapport	7
1.4	Methode.....	7
1.5	Aard van de bedreiging	8
2	Bodemkundige en archeologische gegevens	9
2.1	Bodemkundige gegevens	9
2.2	Beknopte historiek en archeologische gegevens	10
2.2.1	<i>Historiek.....</i>	<i>10</i>
2.2.2	<i>Archeologische gegevens</i>	<i>16</i>
2.2.3	<i>Cartografische gegevens</i>	<i>17</i>
2.3	Verwachtingen	20
3	Resultaten	21
3.1	Stratigrafie	21
3.2	Sporen	21
3.3	Aardewerk	36
4	Besluit en waardering.....	49
5	Bibliografie	52
6	Bijlagen.....	54
6.1	Lijsten	54
6.1.1	<i>Sporenlijst</i>	<i>54</i>
6.1.2	<i>Vondstenlijst</i>	<i>54</i>
6.2	Allesporenkaart	54
6.3	Digitale versie van het rapport, de bijlagen en het fotomateriaal	54

Technische fiche

Naam site:	Poperinge, Gasthuisstraat 40 -42
Ligging:	Gasthuisstraat 40 -42
Centrumcoördinaat:	x: 34146,13 – y: 172980,51
Kadaster:	Poperinge, afdeling 1, sectie F, percelen 1125G
Percelen:	woongebieden
Onderzoek:	Archeologische prospectie met ingreep in de bodem
Opdrachtgever:	Simoen & Vermeulen NV, Sappenleenstraat 26, 8970 Poperinge
Uitvoerder:	BAAC bvba
Projectcode:	2012-62
Projectleiding/vergunninghouder:	Jeroen Vanden Borre
Vergunningsnummer:	2012/269
Terreinwerk:	20, 21, 22 juni
Trajectbegeleiding:	Jan Decorte (Archeo7)
Bewaarplaats archief:	BAAC Vlaanderen bvba
Grootte projectgebied:	570m ²
Grootte onderzochte oppervlakte:	235 m ²
Termijn:	Terrein: 3 werkdagen Verwerking: 6 werkdagen

Samenvatting

In opdracht van Simoen & Vermeulen NV heeft BAAC Vlaanderen bvba een archeologische prospectie met ingreep in de bodem uitgevoerd op het terrein gelegen aan de Gasthuisstraat 40 – 42 te Poperinge. Binnen het onderzoeksgebied wordt de bestaande bebouwing gesloopt en wordt een nieuw handelspand en zes appartementen met achterliggende garages gebouwd. Het gehele plangebied is ca. 570 m² groot. Gezien het feit dat het plangebied binnen de historische kern van Poperinge ligt en tevens langs het tracé van een Romeinse weg, was het nodig om dit gebied archeologisch te onderzoeken. Daarnaast kunnen er ook sporen van andere bewoning aangesneden worden.

Tijdens het veldwerk zijn verspreid over het plangebied werkputten aangelegd met een totale oppervlakte van 235 m². Deze werkputten tonen aan dat in het plangebied archeologische resten heel hoog bewaard zijn. Het gaat om afvalkuilen, waterkuilen, een gracht en muurresten, die we allen kunnen dateren vanaf de 10de eeuw tot in de Nieuwe Tijd. Ook bleek tijdens het onderzoek dat ongeveer de helft van het terrein reeds zwaar verstoord was.

De aangetroffen archeologische resten zijn grotendeels onderzocht. Hoewel de resultaten erg interessant zijn, adviseren we, rekening houdend met de omvang van het terrein, de aard van de aangetroffen resten en de aanwezige verstoringen, geen verder onderzoek aan.

1 Inleiding

1.1 Algemeen

In opdracht van Simoen & Vermeulen heeft BAAC bvba een archeologische prospectie met ingreep in de bodem uitgevoerd op het adres Gasthuisstraat 40 - 42 te Poperinge. Op de betreffende locatie heeft men de sloop van de bestaande bebouwing en de bouw van een nieuw handelspand en zes appartementen met achterliggende garages gepland.

Figuur 1: Lokalisatie van het projectgebied (bron: www.agiv.be)

In het kader van het 'archeologiedecreet' (decreet van het Vlaams Parlement 30 juni 1993, houdende de bescherming van het archeologisch patrimonium, inclusief de latere wijzigingen) en het uitvoeringsbesluit van de Vlaamse Regering van 20 april 1994, is de eigenaar en gebruiker van gronden waarop archeologische waarden zich bevinden, verplicht deze waarden te behoeden en beschermen voor beschadiging en vernieling. In het licht van de bestaande wetgeving heeft de opdrachtgever beslist, in samenspraak met Erfgoed Vlaanderen, eventuele belangrijke archeologische waarden te onderzoeken voorafgaande aan de bouw van woningen. Dit kan door behoud in situ, als de waarden ingepast kunnen worden in de plannen, of ex situ, wanneer de waarden onomkeerbaar vernietigd worden.

De archeologische prospectie met ingreep in de bodem werd uitgevoerd op 20, 21 en 22 juni 2012. Projectverantwoordelijke was Jeroen Vanden Borre. Nick Krekelbergh, Niels Janssens, David Demoen en Jeroen Tempelaere werkten mee aan het onderzoek. De werkzaamheden werden nauw opgevolgd door de intergemeentelijke archeologische dienst Archeo7. Contactpersoon daar was Jan Decorte. Bij de opdrachtgever Simoen & Vermeulen was dit Daniel Vermeulen.

1.2 Doel van het onderzoek

Doel van de opdracht is het vaststellen en waarderen van eventueel aanwezige sporen. Hiertoe wordt voorafgaand aan de ontwikkeling een onderzoek door middel van proefputten uitgevoerd op het hele plangebied, om zo tot een archeologische evaluatie van het terrein te komen.

Bij de prospectie moeten volgende onderzoeksvragen beantwoord worden:

- Zijn er sporen aanwezig?
- Zijn de sporen natuurlijk of antropogeen?
- Wanneer werd het plangebied in gebruik genomen?
- Wat is de aard en datering van de sporen?
- Zijn er sporen bewaard gebleven van de middeleeuwse bewoning of ambachtelijke activiteiten?
- Zijn er sporen aanwezig die kunnen wijzen op een Romeinse aanwezigheid binnen het plangebied?
- Maken de sporen deel uit van één of meerdere structuren?
- Op welk(e) niveau(s) bevinden de sporen zich?
- Is een vervolgonderzoek nodig, en zo ja, welke aspecten verdienen daarbij bijzondere aandacht?

1.3 Opzet van het rapport

Na de samenvatting en dit inleidende hoofdstuk wordt de toegepaste methode geschetst, gevolgd door de archeologische bedreiging. Vervolgens wordt stilgestaan bij de bekende archeologische en bodemkundige gegevens betreffende het plangebied en haar omgeving. Daarna worden de resultaten van de archeologische prospectie met ingreep in de bodem gepresenteerd.

1.4 Methode

Het onderzoeksgebied heeft een oppervlakte van ca. 570m². Tijdens de prospectie met ingreep in de bodem werd 6 proefputten aangelegd met een totale oppervlakte van 235 m². De afgraving gebeurde met behulp van een mobiele kraan van 21 ton met tandeloze graafbak, waarvan de bakbreedte wisselde (0,70-1,80m).

Tijdens de prospectie werden 6 proefputten (zie overzichtsplan) aangelegd op het archeologisch relevante niveau; dit onder permanente begeleiding van minimaal twee archeologen. Proefput 1 werd in de tuinzone aangelegd. Proefputten 2, 4, 5 en 6 werden aan de straatzijde aangelegd. Proefput 3 lag aan de noordoostelijke grens van het terrein. Er werd een vlak aangelegd op het eerste relevante archeologische niveau. Indien sprake was van meerdere niveaus, werd het eerste archeologische niveau afgewerkt vooraleer het volgende vlak werd aangelegd. Bij proefput 1 werd enkel de diepte van het eerste archeologische niveau t.o.v. het maaiveld en de toekomstige onderfundering van de garages onderzocht.

Afwijkend op de Bijzondere Voorschriften, waar werd gevraagd een drietal werkputten aan te leggen met een totale oppervlakte van 50m², zijn uiteindelijk beduidend meer werkputten opengelegd (met totale oppervlakte van 235 m²). Bovendien werd gevraagd de aangetroffen sporen zoveel mogelijk af te werken. Dit gebeurde op vraag van CO7, in samenspraak met de opdrachtgever. De reden van deze extra werkputten was het aantreffen van waardevolle archeologische sporen, met name in werkputten 2 en 5.

Figuur 2: Overzicht geplande proefputten (CO7)

Het maaiveld bevond zich aan de straatzijde op een hoogte van gemiddeld 19,4 m +TAW. Alle sporen werden ingetekend door middel van een Robotic Total Station en gedocumenteerd aan de hand van beschrijvingen en foto's. Enkele sporen werden gecoupeerd om tot een goede interpretatie en waardering te komen. Met behulp van een metaaldetector werden eventuele metaalvondsten opgespoord.

De hoogtes, vlakken en sporen zijn ingemeten tegenover exacte meetpunten, die door een beëdigd landmeter zijn uitgezet.

Na afloop van het onderzoek werd de werkput met instemming van het Agentschap Ruimte en Erfgoed Vlaanderen gedicht.

1.5 Aard van de bedreiging

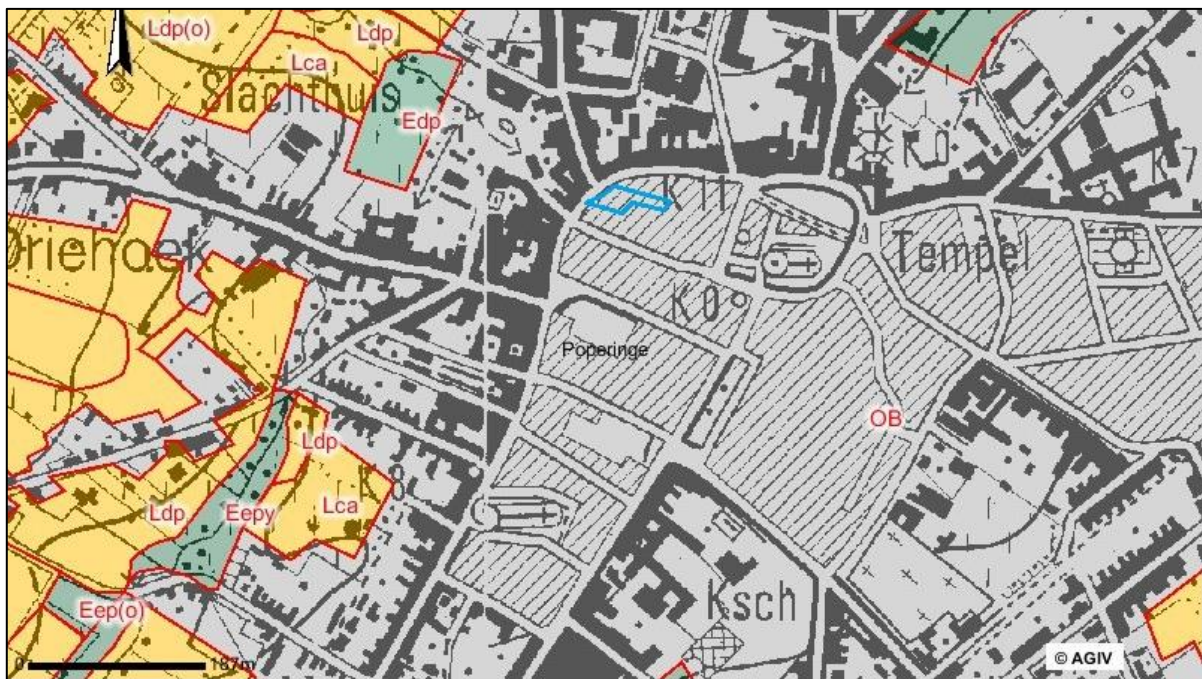
In het plangebied wordt woningbouw gepland. Daartoe wordt de bestaande bebouwing gesloopt. Tijdens sloop worden graafwerken uitgevoerd. Ook voorziet men paalfunderingen voor de nieuwe panden. Zowel de graafwerken als de paalfunderingen zullen bestaande archeologische waarden verstoren.

2 Bodemkundige en archeologische gegevens

2.1 Bodemkundige gegevens

Het projectgebied staat op de bodemgebruiksaan van Vlaanderen ingeschreven als bebouwde zone (OB). Het plangebied is wel gekarteerd op de kwartaargeologische kaart van Vlaanderen. Volgens deze kaart dazomen in het plangebied *eolische afzettingen van het Weichseliaan (Laat-Pleistoceen)*, mogelijk *Vroeg-Holoceen (ELPw)*. Op grotere diepte bevinden *fluviale afzettingen van het Weichseliaan (FLPw)*. In een kleine strook in het zuiden van het plangebied worden de eolische afzettingen afgedekt door fluviale afzettingen uit het Holoceen en mogelijk Laat-Weichseliaan (FH).

Verder naar het noorden en ten oosten van het plangebied zijn de fluviale afzettingen uit het Weichseliaan afwezig. Iets ten zuiden van het plangebied bevindt zich een strook bestaande uit eolische op fluviale afzettingen uit het Weichseliaan, met op grotere diepte *eolische afzettingen van het Saliaan (Midden-Weichseliaan) (EMPs)*.

Figuur 3: Bodemkaart Poperinge (www.agiv.be)

2.2 Beknopte historiek en archeologische gegevens

2.2.1 Historiek

De omgeving van Poperinge werd tijdens de 1ste eeuw v.Chr. bewoond door de Menapii, een Keltische stam die in het gebied tussen de rivieren Aa, Leie, Deule en Schelde leefden. Deze streek veranderde na de verovering door Julius Caesar van naam en werd vanaf circa 15 v.Chr. volgens de Romeinse bestuurlijke indeling *Civitas Menapiorum* genoemd, met Cassel als hoofdstad¹. De nederzetting Poperinge ontstond aan de kruising van de Romeinse heirbaan en de Vleterbeek, een kleine bijrivier van de IJzer. De huidige Grote Markt van Poperinge ontstond in de onmiddellijke omgeving van de Romeinse weg of het kruispunt met de Vleterbeek².

De heirbaan was een *diverticulum* aangelegd tussen Cassel en Aardenburg en vormde een vertakking van de grote heirbaan die van Bavay over Cassel naar de Noordzee liep. Deze weg, de Steenstraat, liep over Poperinge, Steenvoorde, Elverdinge, Merken en Torhout³. Deze zijweg van de hoofdweg Boulogne-Keulen liep door Poperinge. De hoofdweg bestond ter hoogte van Wervik uit een weglichaam met greppels aan weerszijden. Oorspronkelijk was de weg 10 m breed en oppervlakkig verhard. Na heraanleg in de eerste helft van de 2de eeuw bedroeg de breedte nog 6 m en was deze verhard met ronde silexkeien. De weg in de omgeving van Poperinge had vermoedelijk een gelijkaardige opbouw met een verharding van brokken ijzerzandsteen⁴. Er werden reeds delen van deze weg aangetroffen tussen Abele en het centrum van Poperinge, maar over het verdere verloop van deze weg bestaat nog steeds discussie. Ofwel liep de weg verder via Woesten, ofwel via Elverdinge naar Steenstrate⁵. Onderzoek uitgevoerd door H. Adriaen in de jaren 1930-1940, veearts en amateurarcheoloog te Poperinge, toonde aan dat de Romeinse Steenstraat, bestaande uit rotsblokken en keien, door de Gasthuisstraat liep, gemiddeld 1 m onder de grond, 5 m breed en 20 cm dik. De weg liep verder langs de Noordstraat en de Casselstraat. De diepte waarop de weg werd aangetroffen volgde duidelijk het microreliëf⁶ en varieerde van 0,70 tot 1,50 m⁷. De weg tussen Poperinge en Abele werd in 1844 geleid, de vroegere bocht van de Steenstraat was bij het onderzoek van Adriaen in 1943 nog duidelijk zichtbaar in het landschap en bevond zich ter hoogte van herberg 'De Brijkerij', ongeveer 1 km buiten de toenmalige stad⁸.

¹ Stad Poperinge 2012k.

² Stad Poperinge 2012a.

³ Thevelin 1960, 20.

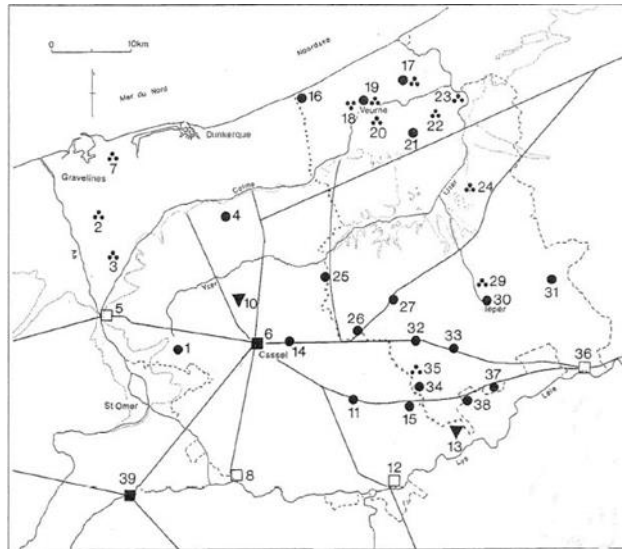
⁴ Roumegoux & Termote 1993, 65.

⁵ Stad Poperinge 2012a.

⁶ Adriaen 1947, 3.

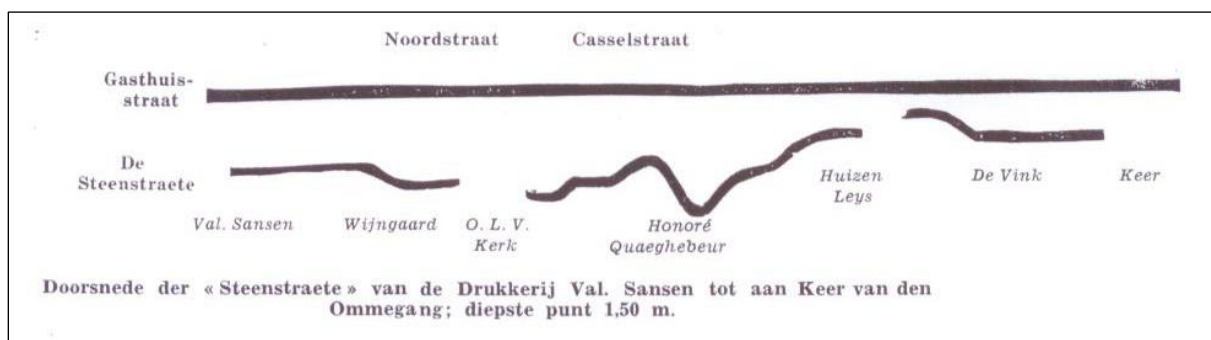
⁷ Adriaen 1947, 5.

⁸ Adriaen 1947, 6.

Figuur 4: Romeinse wegennet in de Westhoek in 50 n.Chr.-275 n.Chr. (Roumegoux & Termote 1993)

1. Buysscheure	2. Bourbourg
3. Capellebrouck	4. Crochte
5. Watten	6. Cassel
7. Loon-Plage	8. Thiennes
9. Bavinchove	10. Ledringhem
11. Flêtre	12. Estaires
13. Nieppe	14. Steenvoorde
15. Bailleul	16. De Panne
17. Wulpen	18. Veurne
19. Wulpen	20. Steenkerke
21. Zoutenaie	22. Pervijze
23. Stuivekenskerke	24. Woumen
25. Roesbrugge/Haringe	26. Watou, Abeele
27. Poperinge	28. Merkem
29. Boezinge	30. Ieper
31. Zonnebeke	32. Reningelst
33. Kemmel	34. Dranouter
35. Loker	36. Wervik
37. Mesen	38. Ploegsteert
39. Théroutanne	

Figuur 5: Doorsnede der "Steenstraete" (Adriaen, 1947)

Na de Romeinse periode zou een Frankische familie zich in 431 n.Chr. gevestigd hebben in de buurt van het marktplein. Dit is echter zeer onzeker. Het zou gaan om de familie "Poppe" of "Pupurn", waarvan dan de naam Poperinge zou afgeleid zijn. Een andere mogelijkheid is dat de naam Poperinge

een Keltische oorsprong heeft⁹. Mogelijk lag de Frankische nederzetting in de buurt van het vroomhof in een vierkant tussen de Grote Markt, de Burg, het Bertenplein, de Deken De Bolaan en het Rekhof, waar de oorspronkelijke Sint-Catharinakapel vervangen werd door de Sint-Bertinuskerk¹⁰.

Chlodion, een Frankische koning, schonk volgens de overlevering het grondgebied Poperinge aan Wallius, de hertog van de Gothen. Eén van zijn nakomelingen, de graaf van Arcques, schonk het omstreeks 666 aan de Sint-Peter-en-Paulus-abdij in Sithiu. Later veranderde de abdijnaam naar de abdij van Sint-Bertinus in Sint-Omaars¹¹. Deze kloostergemeenschap had een sterke invloed op de verdere ontwikkeling van Poperinge. Poperinge werd bijvoorbeeld nooit ommuurd, in tegenstelling tot andere steden afhankelijk van de graaf van Vlaanderen¹². De eerste vermelding van Pupurninga villa dateerde uit de periode tussen 844 en 859, in 877 werd Pupurningahem vermeld, oorkonden van de graaf of abt spraken tussen 1107 en 1226 van Poperinghem. Vanaf 1233 werd de naam Poperinghes gebruikt¹³. Uit een oorkonde blijkt dat graaf Arnulf de Villa Poperinghem aan de Sint-Bertijsabdij schonk in 1107. Eigenlijk ging het om een teruggave, zoals de vermelding van Poperinge in een polypticum met beschrijving van de goederen van de abdij opgesteld tussen 844 en 859 aantoont¹⁴. Poperinge behoorde alleszins reeds in de tweede helft van de 9de eeuw toe aan de abdij, de opbrengsten van de villa dienden voor het onderhoud van de monniken¹⁵. Mogelijk werd de nederzetting in 880 en 891 geplunderd door Vikingen, wat echter enkel in 17de-eeuwse bronnen werd vermeld¹⁶. In 892 werd Boudewijn II lekenabt, waardoor Poperinge rechtstreeks onder zijn gezag viel. Gerard de Brogne begeleidde de hervormingen onder abt Arnulf I, eveneens graaf van Vlaanderen en werd nadien abt. Poperinge werd daarop aan hem teruggeschonken¹⁷.

Volgens de beschrijving van het domein bezat de abdij in Poperinge 2392,59 ha grond, opgesplitst in vruchtbare grond, bossen en woeste gronden. De nederzetting had de indeling van een klassiek domein met een rechstreeks door de eigenaar uitgebate mansus indominicatus (vroomhof, een grote hoeve met grond) en de terra mansionaria, uitgebaat door lijfeigenen (47 in totaal). Verder kregen ambtenaren en personen met een speciale dienst, zoals de meier en varkenshouder, enkele speciale mansi¹⁸.

Aangezien Poperinge op ongeveer 40 km afstand van de abdij in Sint-Omaars lag, stelde de abt een proost aan die het plaatselijke bestuur waarnam. De proosdij werd onder andere vermeld in een oorkonde van 1107¹⁹ en bevond zich tussen de Vleterbeek en het koor van de Sint-Bertinuskerk, op het vroomhof²⁰. Poperinge lag juridisch gezien in de pagus Isereticus of IJzergouw en behoorde kerkelijk tot het aartsbisdom Reims en bisdom Terwaan. Pas vanaf 1559 maakte de stad deel uit van het bisdom Ieper²¹. De graaf van Vlaanderen was de leenheer van de abt, die verantwoordelijk was voor de

⁹ Stad Poperinge 2012a.

¹⁰ Tillie 1987, 7.

¹¹ Stad Poperinge 2012b.

¹² Stad Poperinge 2012b.

¹³ Thevelin 1960, 18.

¹⁴ Thevelin 1960, 21-22.

¹⁵ Thevelin 1960, 24.

¹⁶ Thevelin 1960, 25-26.

¹⁷ Thevelin 1960, 28-29.

¹⁸ Thevelin 1960, 38-46.

¹⁹ Thevelin 1960, 73-74.

²⁰ Thevelin 1960, 76.

²¹ Thevelin 1960, 21.

rechtspraak en een deel van de openbare macht in Poperinge. De graaf behield het recht militaire dienst te eisen van de inwoners²². Tegelijkertijd fungeerde hij ook als beschermheer van de onderdanen van de abdij²³.

In 1147 verleende graaf Diederik van de Elzas aan Poperinge een keure die de reeds bestaande gebruiken omtrent bestuurs- en rechtzaken binnen de stad vastlegde. Een tweede keure dateert uit 1208, de derde uit 1233²⁴. Vermoedelijk kende Poperinge reeds voordien een eigen rechtspraak met schepenen en een voogd²⁵. De keure van Arcques vertoonde veel gelijkenissen met deze van Poperinge. Inwoners van beide steden mochten genieten van dezelfde keure als de plattelandsbewoners van de kasselrij Veurne²⁶. De eerste keure werd in 1187 door Fillips van de Elzas bevestigd en zelfs uitgebreid met het recht tot het houden van een wekelijkse vrijdagsmarkt en het graven van een vaart die Poperinge zou verbinden met de IJzer²⁷.

Het verlenen van een stadskeure aan Poperinge toonde aan dat een deel van de bevolking kon leven van handel en nijverheid, wat steeds meer plattelandsbewoners aantrok. De uitvoer van laken in de tweede helft van de 13de eeuw leidde tot een groeiende nood aan ambachtslieden en bijgevolg een bevolkingstoename²⁸. De bevolking groeide zo sterk aan dat in 1290 toestemming werd gevraagd om twee nieuwe kerken te bouwen, namelijk de Onze-Lieve-Vrouwekerk aan de zuidkant van het centrum langs de heirbaan en de Sint-Janskerk aan het oostelijke uiteinde. De lakenindustrie vormde de basis van de nieuwe welvaart en bevolkingstoename²⁹. Een oorkonde van de abt uit 1269 vermeldde voor het eerst de lakenindustrie van Poperinge en handelde over een speciale markt voor de lakenverkoop en de vertegenwoordiging van de Poperingse handelaars in Brugge en Leper³⁰. Poperings laken werd verhandeld op de jaarmarkten van Parijs en Champagne. Na 1285 werd Poperinge, naast Diksmuide, genoemd als nieuwe stad binnen de Hanze der XVII steden³¹. Tijdens de tweede helft van de 13de eeuw kwam laken uit Poperinge ook voor in Genua en op het Iberisch schiereiland. Voor de uitvoer naar Engeland sloten de Vlaamse steden zich omstreeks 1200 aaneen in de Hanze van Londen. Vanuit de Zuid-Duitse handelscentra Nurnberg, Regensburg en Kempten werd het laken, aangekocht op de jaarmarkten van Champagne, verhandeld tot Praag en Hongarije. Langs de Baltische Zee, via Riga, ging het naar het Scandinavische binnenland³².

De bevolkingstoename lag aan de basis van een grote uitbreiding van het bestaande stadscentrum in de 12de en 13de eeuw. Omwille van de rijkdom verworven door de lakennijverheid kwamen er regelmatig conflicten met de stad Leper. Deze kenden hun hoogtepunt in de 14de eeuw, toen Lodewijk van Nevers in 1322 aan Leper het privilege schonk dat er in een straal van drie mijlen rond de stadsmuren geen lakennijverheid mocht plaatsvinden, dit op straf van 50 pond boete en het verbeurd verklaren van de weefgetouwen³³. In 1341 werd Poperinge gedeeltelijk door een brand verwoest bij een inval van een groep leperlingen. Ook de weefgetouwen werden vernield³⁴. De steden Brugge, Gent

²² Thevelin 1960, 68-69.

²³ Thevelin 1960, 72.

²⁴ Thevelin 1960, 78-79.

²⁵ Thevelin 1960, 87.

²⁶ Thevelin 1960, 80.

²⁷ Stad Poperinge 2012b.

²⁸ Thevelin 1960, 198-199.

²⁹ Thevelin 1960, 200.

³⁰ Thevelin 1960, 168.

³¹ Thevelin 1960, 174.

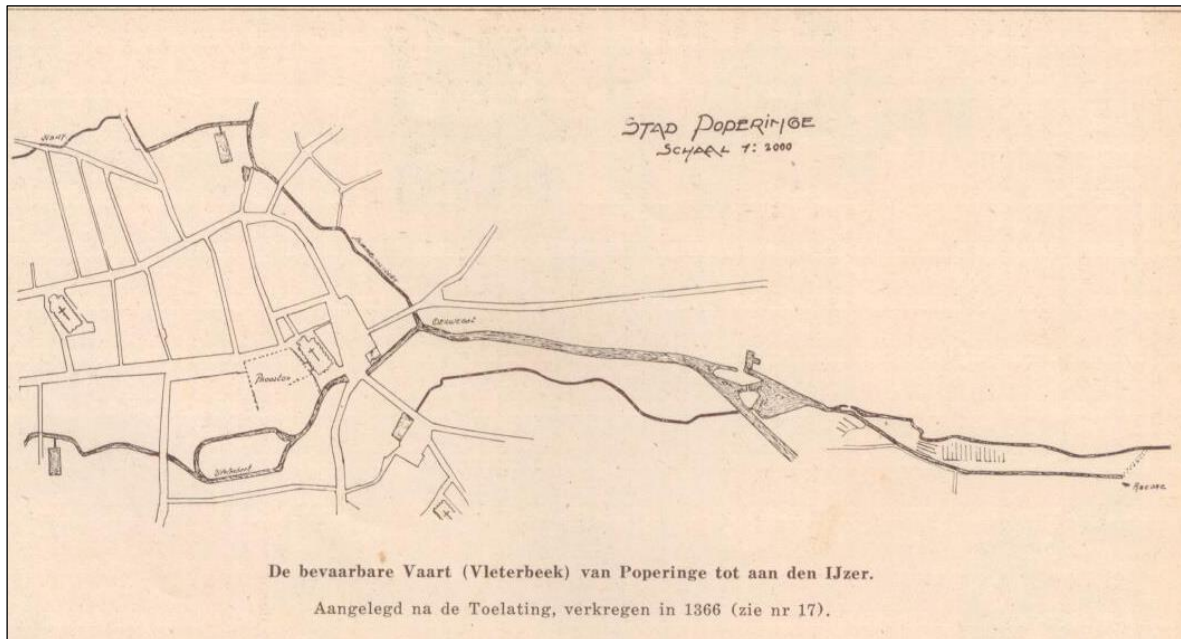
³² Thevelin 1960, 184-188.

³³ Fiers 1947, 21.

³⁴ Stad Poperinge 2012c-d.

en leper beslisten in 1343 dat in Poperinge bepaalde soorten laken niet meer geproduceerd en verkocht mochten worden³⁵. Dit verbod werd verschillende keren overtreden waarop leper Poperinge in 1372 voor de graaf van Vlaanderen daagde³⁶.

De kanalisering van de Vleterbeek moest bijdragen tot een toename van de lakenhandel. Via een rechtstreekse verbinding met de kust via de IJzer kon het laken makkelijker naar Engeland vervoerd worden en bereikte de Engelse wol sneller het binnenland. De concurrentie met leper maakte een andere uitweg naar zee dan de leperlee noodzakelijk. In een oorkonde van 1187 gaf Filips van de Elzas voor het eerst toelating tot de kanalisering. Deze toelating werd bevestigd door Johanne van Constantinopel in 1223, Gwijde van Dampierre in 1272 en door Lodewijk van Male in 1366, waarna de werkzaamheden in 1367 uiteindelijk van start gingen³⁷.

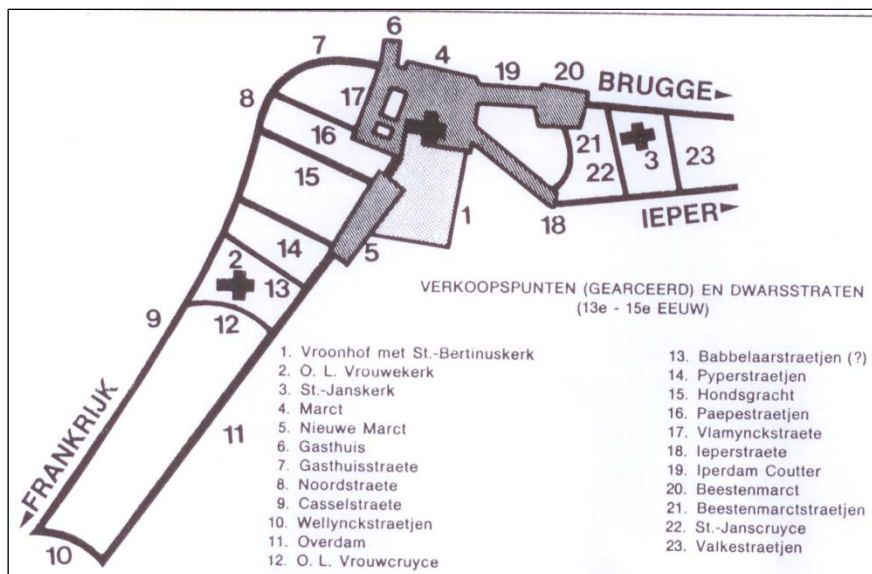
Figuur 6: De bevaarbare Vaart (Vleterbeek) van Poperinge tot aan de IJzer (Fiers, 1947)

De stadskern evolueerde mee met de economie. De markt werd uitgebreid met kleinere marktplaatsen in de omgeving ervan, zoals de vismarkt aan de oostzijde, de koren- en eiermarkt aan de zuidzijde en de vleesmarkt op het vroonhof. De poort van het Gasthuis diende als laken- en vlasmarkt, de Garenstraat als garenmarkt. De veemarkt vond plaats in de leperstraat en Guido Gezellestraat. Het ruimtegebrek leidde tot de aanleg van een 'Nieuwe Marct', gelegen op het huidige Burgemeester Bertenplein. Tussen de hoofdstraten werden in deze periode ook verschillende dwarsstraten aangelegd, zoals de Priesterstraat, Hondstraat,... Het Gasthuis werd vermoedelijk in 1312 opgericht, een eerste schriftelijke vermelding dateert echter pas uit 1413. In 1312 werd toestemming gegeven voor de stichting van een leprozerie Sint-Magdalena langs de leperseweg. In 1413 werd het Penitentenklooster gesticht in de Bruggestraat.

³⁵ Stad Poperinge 2012c .

³⁶ Stad Poperinge 2012c-d.

³⁷ Fiers 1947, 19.

Figuur 7: Stratenplan van Poperinge tussen de 13de en 15de eeuw (Tillie 1987)

Tijdens de 15de eeuw kende Poperinge een periode van verval. De Sint-Bertinuskerk brandde af in 1419 en werd nadien heropgebouwd. Na het mislukt beleg van Calais in 1436 door Filips de Goede namen de Engelsen wraak op Poperinge door plundering en brandstichting. Het Engelse leger keerde nog een tweede keer terug in 1455³⁸. Hongersnood brak uit en tussen 1478, het jaar waarin de Fransen Poperinge plunderden, en 1490 slonk het bevolkingsaantal door de pest³⁹. Ook de steeds hoger wordende onderhoudskosten van het aangelegde kanaal brachten de stad in de problemen. De lakennijverheid stond sterk onder druk van de Engelse politiek, waardoor noodzakelijk een andere bron van inkomsten gezocht moest worden. Deze werd gevonden in de hopteelt⁴⁰.

Werkloosheid, rampen en oorlogen waren typisch voor de 16de en 17de eeuw. Vooral tussen de jaren 1550-1600 vond er een ware exodus vanuit Poperinge plaats. Het calvinisme vond veel aanhangers in de omgeving. Een brand in 1562 en de hongersnood van 1565-1565 verhoogden de armoede. De Beeldenstorm van 1566 trof ook Poperinge⁴¹. Een geuzenleger verwoestte de stadskerken in 1568, die korte tijd later hersteld werden. Soldaten van het leger van Alexander Farnese plunderden de stad in 1582, een jaar later brandde de stad, op de kerken na, volledig af door toedoen van een lepers garnizoen⁴². Hongesnoden, geweld, het gebrek aan arbeidsplaatsen en de groeiende religieuze onverdraagzaamheid dreef de mensen weg uit de stad. Drie kwart van de ambachtslieden en intellectuelen verruilden Poperinge voor een beter bestaan in Nederland, Engeland en Duitsland⁴³. De Poperingse lakenproductie was in 1591 bijgevolg volledig verdwenen⁴⁴.

Voortdurende oorlogen, afwisselend onder Frans of Spaans gezag, in de periode tussen 1621 en 1713 troffen de omgeving van Poperinge⁴⁵. Lodewijk XIV lijfde het Zwijnland in 1673 en Poperinge in 1678 in bij Frankrijk. Zwijnland was een heerlijkheid die een deel van Proven, Krombeke, Watou, Westvleteren en andere gemeenten besloeg en werd pas in de 17de eeuw door de Sint-Bertinusabdij aangekocht. De Recolletten kregen in 1627 toestemming van de abt om een klooster te bouwen langs

³⁸ Fiers 1947, 25.

³⁹ Fiers 1947, 25.

⁴⁰ Stad Poperinge 2012e.

⁴¹ Fiers 1947, 30-31.

⁴² Fiers 1947, 32.

⁴³ Stad Poperinge 2012f.

⁴⁴ Fiers 1947, 32.

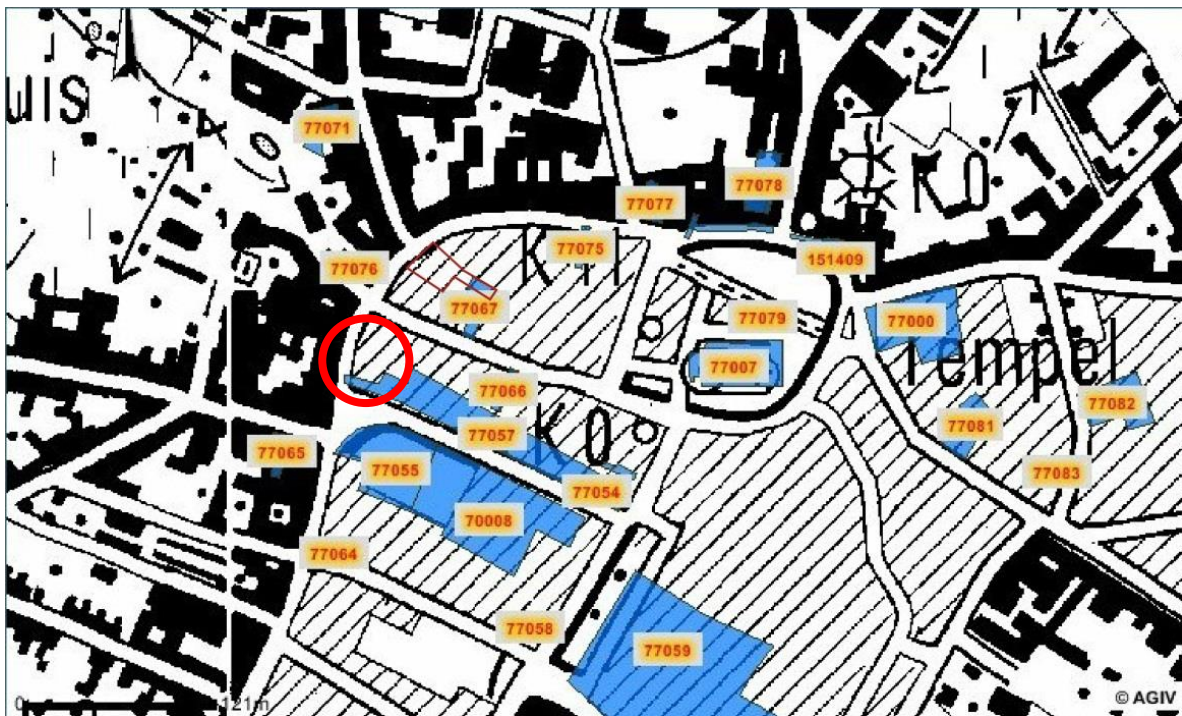
⁴⁵ Fiers 1947, 33.

de Gasthuisstraat⁴⁶. Tijdens de 17de eeuw werden de laatste pogingen om de Vleterbeek bevaarbaar te maken gestaakt. De nieuwe steenweg tussen Ieper en Duinkerke had de vaart immers overbodig gemaakt⁴⁷.

Pas in de 18de eeuw, onder het Oostenrijks bewind (vanaf 1713), kreeg de landbouw een stimulans door de invoer van nieuwe bemestingsmethoden en de introductie van de aardappel. Door enkele stadsbranden in 1734, 1740 en 1751 besloot het stadsbestuur daken van stro te verbieden en een tegemoetkoming te voorzien voor wie zijn dak van dakpannen voorzag⁴⁸.

In 1794 werd Poperinge definitief een deel van de Franse Republiek. Verschillende kloosters werden afgeschaft en de stad viel vanaf nu onder Franse bevoegdheid⁴⁹. In de loop van de 19de eeuw verschenen in Poperinge nieuwe hoeves en industriële gebouwen, alsook een spoorlijn van Kortrijk naar Poperinge. Poperinge was tijdens de Eerste Wereldoorlog één van de weinige steden die niet volledig vernield werden⁵⁰. Veurne en Poperinge waren de enige steden die nooit bezet werden⁵¹.

2.2.2 Archeologische gegevens

Figuur 8: CAI kaart van het plangebied met de archeologische vindplaatsen in de omgeving (bron: www.cai.erfgoed.net)

Op de centraal archeologische inventaris staan zeer veel locaties vermeld in de buurt van het plangebied. Eén van deze locaties, met het nummer 77067 is zelfs deels in de onderzoekszone gelegen. Het gaat hier om een locatie waar enkele roerende archaeologica werden aangetroffen die te dateren waren in de 15de-16de eeuw.

⁴⁶ Stad Poperinge 2012l.

⁴⁷ Fiers 1947, 21.

⁴⁸ Stad Poperinge 2012g.

⁴⁹ Stad Poperinge 2012h.

⁵⁰ Stad Poperinge 2012i.

⁵¹ Stad Poperinge 2012j.

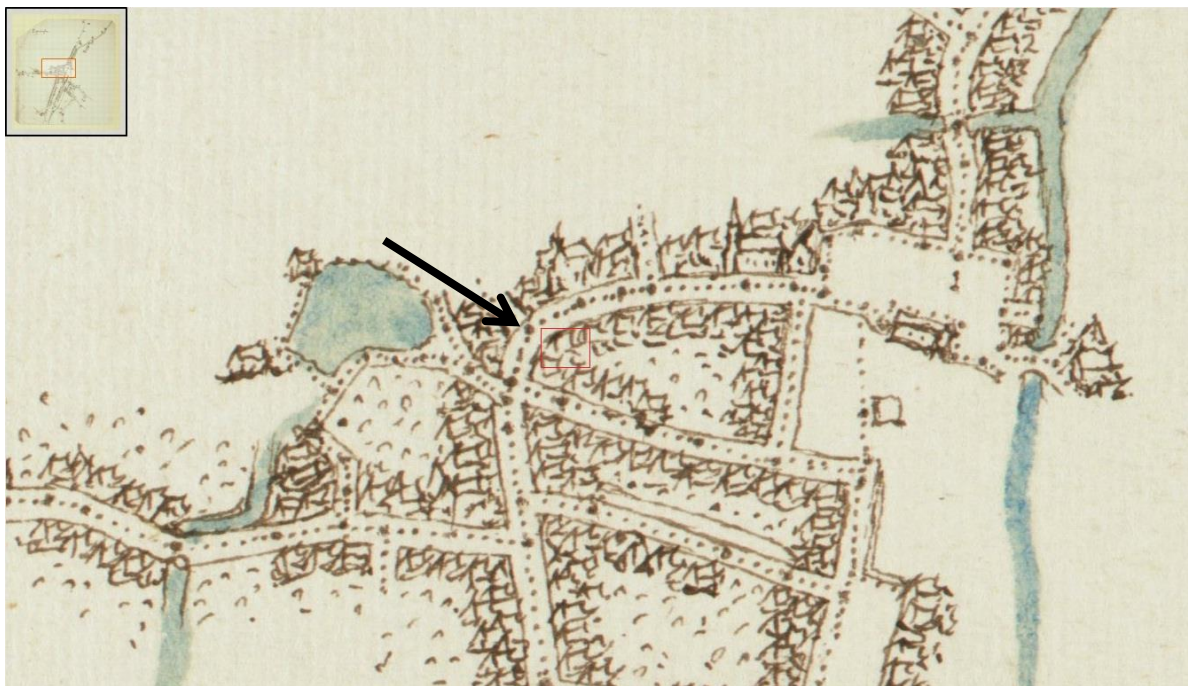
Het overgrote deel van de aangeduide locaties duidt het vinden van roerende archaeologica. Deze dateren in de meeste gevallen tussen de 14de en de 16de eeuw. Ook vondsten uit de 17de eeuw en de late middeleeuwen komen voor. Enkel op locatie 77059 werd een mantelspeld gevonden uit de merovingische periode.

Op vier locaties werden structuren aangetroffen. Zo verwijzen de locaties 70008 en 77078 naar twee waterputten. De waterput op locatie 70008 was een tonput uit de 17de eeuw, terwijl de andere een stenen waterput was uit de 14de tot 16de eeuw.

Locatie 151409 is de enige plaats dicht tegen het onderzoeksgebied gelegen waar sporen van volmiddeleeuwse bewoning werd aangetroffen. Op deze locatie werden enkele paalkuilen aangetroffen die waarschijnlijk een rechthoekig gebouw vormden. Ook werd er een brede gracht gevonden waarin er voornamelijk aardewerk dat dateert in de 13de eeuw gevonden werd. Daarnaast werd er op deze plaats aardewerk gevonden uit de 16de eeuw en één scherf terra sigillata.

2.2.3 Cartografische gegevens

Een eerste kaart die een voldoende duidelijk beeld geeft van het onderzoeksgebied werd gemaakt tussen 1550 en 1575 door Jacob Van Deventer. Op deze kaart zien we enkele huizen. Andere structuren, zoals waterputten e.d. werden echter niet weergegeven. Er kan uit deze kaart dus enkel besloten worden dat het plangebied en zijn omgeving in de 16de eeuw reeds druk bewoond waren.⁵²

Figuur 9: Kaart van Deventer (<http://lucia.kbr.be/mapview/index.php?image=/deventer/1588494.imgf>)

Een volgende kaart is de kaart opgesteld door de Joseph-Johann-Franz (Graaf) de Ferraris (1726-1814). Deze stelde in 1769 voor om een gedetailleerde kaart op te stellen van de Oostenrijkse Nederlanden om de bestaande leemtes van reeds opgestelde kaarten aan te vullen⁵³.

⁵² Digitale bibliotheek van de koninklijke bibliotheek van België 2012a.

⁵³ Digitale bibliotheek van de koninklijke bibliotheek van België 2012b.

Figuur 10: Kaart van Ferraris (Bron: http://belgica.kbr.be/nl/coll/cp/cpFerraris_nl.html)

Op deze kaart is er wederom niet veel waar te nemen. Het onderzoeksgebied is in deze periode nog steeds volbouwd, maar afzonderlijke gebouwen kunnen nu niet meer onderscheiden worden.

Een derde kaart die gebruikt werd om een evolutie te kunnen weergeven is de Atlas der Buurtwegen. Deze werd omstreeks 1844 opgesteld en geeft een zeer accuraat beeld van onze streken tijdens deze periode⁵⁴. Voor het onderzoeksgebied is dit echter minder het geval. Alhoewel de percelering uit deze periode zeer goed wordt weergegeven is er weinig informatie voorhanden met betrekking tot de huizen uit deze periode.

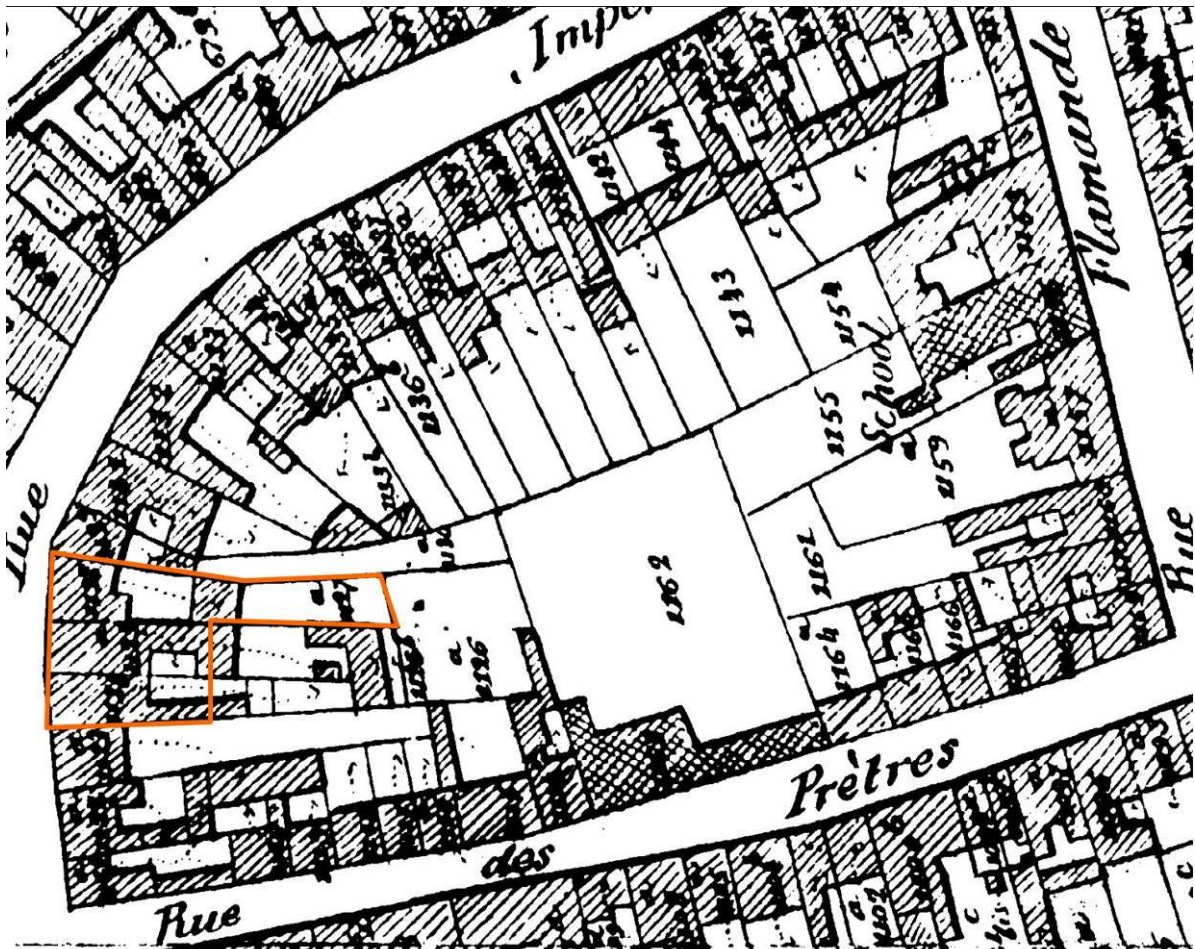
⁵⁴ Provincie West-Vlaanderen 2012.

Figuur 11: Kaart der buurtwegen (Bron: <http://www.gisoost.be/home/atlasbw.php>)

Een laatste kaart is deze opgesteld door Philippe-Christian Popp tussen 1842 en 1879. Hij wilde alle kadasterplannen van heel België beschikbaar maken voor iedereen voor een bescheiden prijs. Toen hij stierf in 1879 werd zijn werk verder gezet door zijn weduwe, Caroline-Clémence Boussart (1808-1891)⁵⁵. Hier wordt ongeveer hetzelfde beeld weergegeven als bij de atlas der buurtwegen.

⁵⁵ Digitale bibliotheek van de koninklijke bibliotheek van België 2012c.

Figuur 12: Popp-kaart (bron: http://www.kbr.be/collections/cart_plan/collections/collections_nl.html#cadastre)

2.3 Verwachtingen

Aan de hand van de historische kaarten en de gekende archeologische waarden in de onmiddellijke omgeving, is het erg waarschijnlijk dat in het plangebied relevante archeologische resten aanwezig zijn. Het prospectie-onderzoek moet meer informatie bieden over de omvang, aarde en datering van eventuele resten en moet de mogelijke verstoringen in kaart brengen.

3 Resultaten

3.1 Stratigrafie

Bij de aanvang van het onderzoek was de bestaande bebouwing verwijderd. Ook waren her en der reeds graafwerken gebeurd onder het maaiveld.

Deze bestaande toestand in combinatie met de beperkte geplande archeologische ingreep beperkte de mogelijkheden tot stratigrafisch onderzoek.

Toch werden op enkele locaties waarnemingen gedaan die een eenduidig verhaal vertellen.

Het maaiveld voor aanvang van het onderzoek bevond zich gemiddeld op een hoogte van 19,80 m TAW. Onder begeleiding van archeologen werd een puinpakket afgegraven dat gemiddeld een 50-tal cm dik was. Op dat moment werden archeologische sporen zichtbaar.

Deze sporen waren ingegraven in de zandig lemige moederbodem.

Centraal op het terrein werd een sequentie in detail bestudeerd (zie afbeelding verder 5.2 Sporen). De moederbodem is er zichtbaar vanaf 19,00 m TAW. Het bovenste pakket, ruwweg 30 cm dik, is zandige leem. Daaronder zien we een voortdurende afwisseling van zandige leem en zand, telkens in laagjes van 10 cm dik. De onderzijde van de waarneming bevindt zich op ongeveer 18,20 m TAW.

3.2 Sporen

Werkput 1

In het uiterste zuidoosten werd werkput 1 aangelegd. Bij aanvang van het onderzoek was dit deel van het terrein begroeid met gras. Het maaiveld lag hier rond 19,90 m TAW. Na het verwijderen van het gras en een tiental cm dikke laag teelaarde kwamen duidelijke archeologische sporen aan het licht. Het archeologisch vlak, gemiddeld op 19,60 m TAW, bestond uit een donkerbruin grijs pakket, rijk aan baksteenspikkels, scherven, bot en stukjes natuursteen (ijzerzandsteen).

In het vlak zien we twee recente verstoringen. Het gaat om sporen 4 en 5, beide betonnen cisternes. Spoor 3 is een uitbraakspoor van een verdwenen muur, dat verdwijnt in de noordoostelijke putwand. Het spoor is ongeveer twee meter lang en bestaat enkel uit baksteenpuin. Spoor 6/43 is een bakstenen muur, opgebouwd uit cement en bakstenen met formaat 22x11x5,5 cm. De westelijke zijde van het spoor is een opgevulde kelder. De zuidoostelijke grens was, ook na grondig opschonen, niet zichtbaar op het aangelegde niveau. Sporen 44 en 45 zijn muren met eenzelfde baksteenformaat als spoor 6 (baksteenformaat 22x11x5,5 cm; cement). De ruimte ten noorden van spoor 44 is een kelderruimte die nog niet zo lang geleden gevuld leek met zwaar puin. De overige sporen in het vlak zijn vermoedelijk allen kuilen. Deze bevinden zich in een erg 'vuil' pakket dat zich uitstrekt over het grootste deel van de werkput. Dit pakket kunnen we vermoedelijk als een ophogingspakket interpreteren.

De sporen in deze werkput werden niet verder onderzocht aangezien bij de geplande bouwwerken niet dieper zou worden gegraven dan het aangelegde niveau.

Figuur 13: Zicht op de noordwestelijke helft van werkput 1

Figuur 14: zicht op de zuidoostelijke helft van werkput 1

Werkput 3

Tegen de noordoostelijke rand van het onderzoeksgebied is werkput 3 aangelegd op een gemiddeld niveau van 19,39 m TAW. In deze werkput zijn geen archeologische sporen aangetroffen. Het vlak was erg verrommeld door graafwerken die voorafgaand aan het archeologisch onderzoek tussen werkputten 1, 2, 3 en 4 hadden plaatsgevonden.

Figuur 15: zicht op werkput 3 (vanuit het noorden)

Figuur 16: zicht op werkput 3 vanuit het zuiden

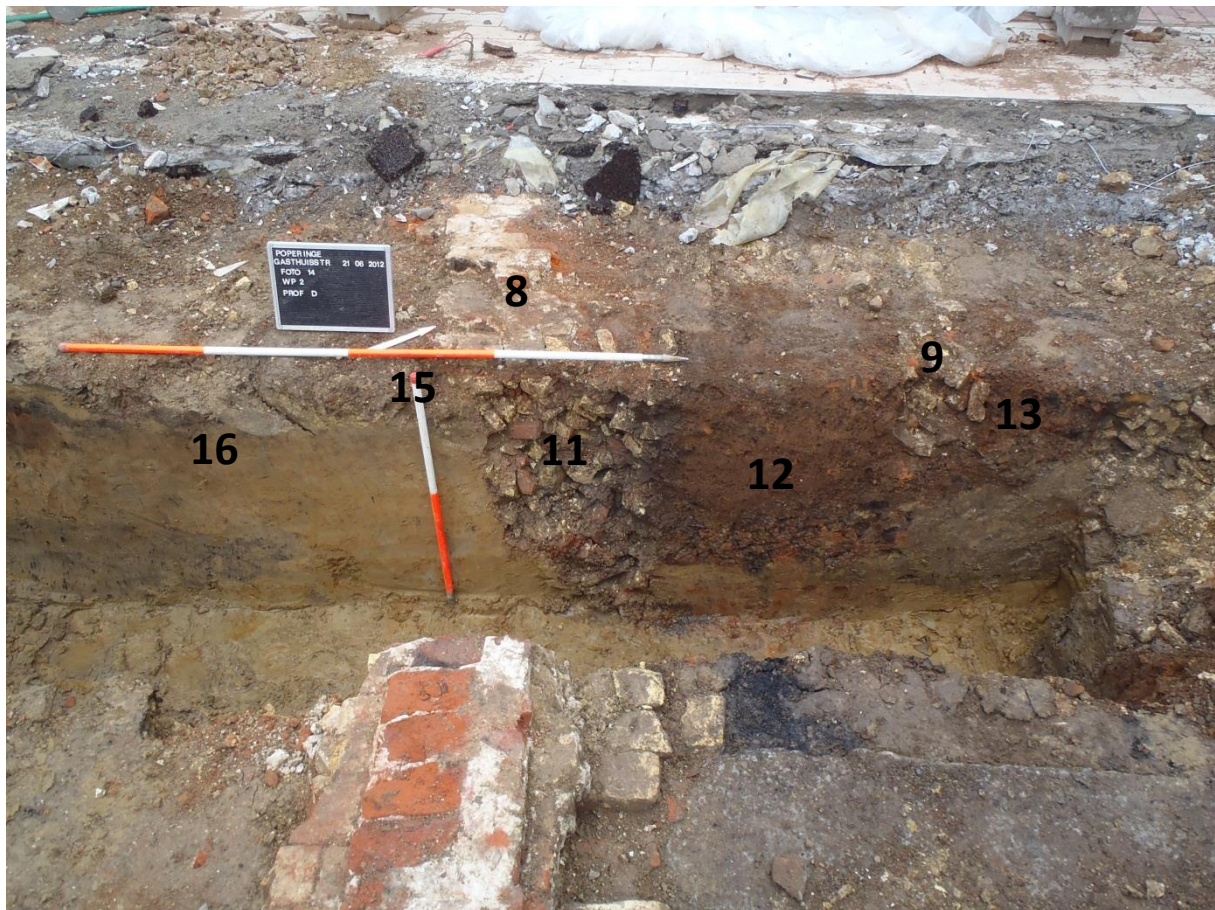
Werkputten 2 en 4

In het noorden van het plangebied, tegen de Gasthuisstraat, is werkput 2 aangelegd. In deze werkput is één archeologisch vlak aangelegd, op een diepte van ongeveer 19,34 m TAW, waarin een aantal relevante archeologische sporen zijn opgemerkt. Centraal staat spoornummer 8, een bakstenen muur die vanaf de straatzijde richting zuidoosten loopt en na een vijftal meter een hoek van 90° graden maakt richting het zuidwesten. De muur is opgebouwd uit bakstenen van 22x11x5 cm en kalkmortel. Spoor 8 is op een oudere muur aangelegd, spoor 11. Van deze muur, opgebouwd uit gele baksteen (22x11x5,5 cm) en zandige mortel, was niet veel meer bewaard dan brokkelig puin. De oudere muur, spoor 11, week qua oriëntatie licht af van de bovenliggende muur, spoor 8: de oudere muur was enkele graden meer noordgericht. In het noordoosten was tegen spoor 11 een vierkant spoor zichtbaar, afgeijnd door gele baksteenbrokken, centraal een pakket verbrand materiaal. Dit pakket bevat voornamelijk houtskool en verbrande leem. Ook buiten spoor 12 is dit pakket aanwezig (aangeduid als spoor 13). In het profiel (zie afbeelding 17) tekenen sporen 12 en 13 zich af als twee verschillende pakketten van eenzelfde kuil. Ze worden gescheiden door spoor 9, dat later is ingegraven. Het is

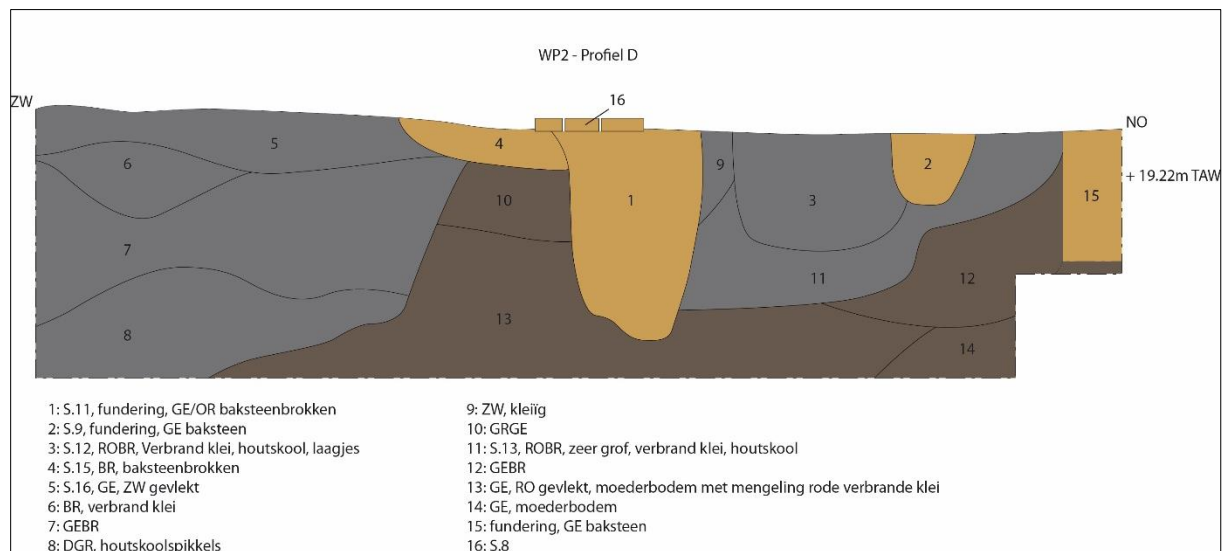
moeilijk om de sporen 9 en 11 relatief te dateren tegenover sporen 12 en 13. Vermoedelijk zijn sporen 9 en 11 funderingsmuren van opstaand muurwerk die aangelegd zijn op een moment dat sporen 12 en 13 reeds aanwezig waren.

Figuur 17: zicht op de noordoostelijke helft van werkput 2

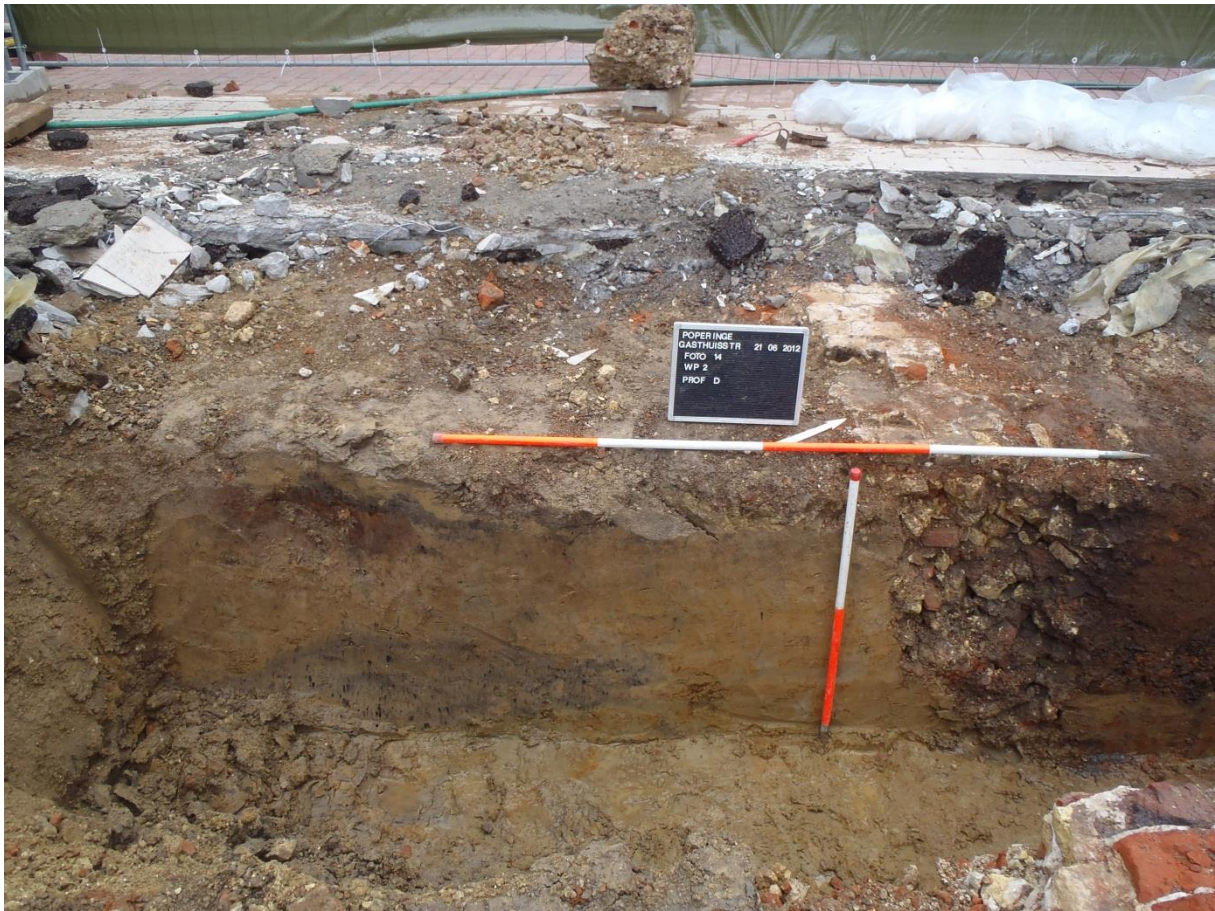

Figuur 18: Noordwestprofiel haaks op sporen 16, 15, 8, 11, 9, 12 en 13

Figuur 19: Tekening van noordwestprofiel op sporen 16, 15, 8, 11, 9, 12 en 13

In het uiterste zuiden van het profiel is spoor 16 opgemerkt. Dit spoor is een grote kuil of greppel, waarin diverse pakketten zijn opgemerkt. Onderaan merken we een houtskoolrijkpakket, daarboven een pakket 'versmeten' moederbodem, daarboven diverse afvalaagjes. Het spoor kon niet worden gedateerd bij gebrek aan aardewerk. Grondwater verhinderde verder onderzoek.

Figuur 20: Zicht op spoor 16 in het noordwestprofiel

In het zuiden van werkput 2 is tegen spoor 8 spoor 23/29 gebouwd. Deze muur, opgebouwd uit bakstenen met formaat 22x11x5,5 cm en kalkmortel, vormt de noordelijke en westelijke muur van de kelderruimte tussen werkputten 3 en 4. Ook spoor 36, een klein restant van een muurtje maakt deel uit van die kelder. Dit muurtje is op een veel lager niveau aangetroffen (18,58 m TAW), vermoedelijk bijna op het niveau van een weggebroken keldervloer. Van de kelder konden de exacte afmetingen niet worden bepaald. In die zone waren voorafgaand aan het archeologisch onderzoek reeds graafwerken gebeurd. Vermoedelijk zijn de gevonden resten van spoor 23/29 een goede indicatie van de maximale afmetingen van de kelder. Spoor 36 is dan een binnenmuur van de kelder. Een klein noordprofiel op spoor 23/29 (zie afbeelding 21) toont hoe de muur een 50-tal cm onder het maaiveld al snel op de zandig lemige moederbodem rust.

Figuur 21: noordprofiel onder spoor 23/29

In werkput 4 bleven de graafwerken onder het maaiveld minimaal. Enkel de losse grond werd weggegraven zodat enkele muurresten duidelijker zichtbaar werden. Het gaat om de eerder besproken westwand van de kelder (sporen 22/29) en twee muurtjes die haaks staan op deze wand. Het gaat om sporen 21/27 en 22/28. Beide sporen staan in koud verband tegen de keldermuur. Sporen 10, 17, 33 en 60 zijn betonnen pijlers die in het verleden zijn aangewend bij de bouw van de afgebroken panden. Zij hebben het bodemarchief lokaal verstoord. De zuidwestwand van werkput 4 bestaat uit spoor 20/26. Deze muur staat haaks op de straat en loopt parallel met de westelijke kelderwand.

Figuur 22: zicht op werkput 4 vanuit het oosten

Werkputten 5 en 6

De noordoostelijke wand van deze werkputten bestaat uit spoor 20/26 (zie eerder). Deze muur bestaat uit bakstenen (22x10x4,5 cm) en kalkmortel.

In het vlak van beide werkputten bevonden zich diverse waardevolle archeologische resten, die zich onderscheiden tegen de gele moederbodem.

Figuur 23: zicht op werkput 5 vanuit het zuiden

In werkput 5 bevindt zich spoor 32. Deze kuil had een doorsnede van 1,20 m en was 0,8 m diep. De vulling was grijs en zandige leem. In de kuil is wat aardewerk aangetroffen, wat wees op een vroege datering (10de eeuw) (zie verder).

Dwars door werkputten 5 en 6 loopt spoor 46/56. Dit spoor, een greppel, is ter hoogte van werkput 6 gecoupeerd. Daar was de greppel 1,30 m breed en 0,7 m diep (zie afbeelding 23). De vulling van de greppel was bruin-grijs en bevatte baksteenspikkels, verbrande leem, houtskool en mortel.

De greppel wordt doorsneden door een jonger spoor, spoor 37. Dit grote, ronde spoor, dat zich zeker verder naar het zuidwesten (buiten de werkput) en het noordwesten (werkput 6), uitstrekt, interpreteren we als een waterkuil/waterput. Bij het couperen van het spoor konden we minstens 9 vullingen onderscheiden. Enkele daarvan zijn vermoedelijk niet aan het spoor zelf toe te wijzen, maar verwijzen naar een later verstoring doorheen het spoor. De bovenste/jongste vulling (laag 1) was zwartgrijs met gele vlekken en bevatte wat fosfaatresten. Rekening houdend met de vorm en de inhoud (fosfaat) is de kans erg reëel dat 'vulling 1' eerder een kuil is die later 'toevallig' op deze locatie gegraven is. Vulling 2 is zwartgeel gevlekt, lemig en bevatte houtskool en verbrande leem. Vulling 3 is homogeen donkerbruingeel, lemig en bevat houtskoolspikkels. Vulling 4 is een donkergrijs laagje dat houtskool en verbrande klei bevat. Vulling 9 lijkt overeen te komen met vulling 4. Vullingen 2, 3, 4 en 9 kunnen eventueel aan de waterkuil gelinkt worden. De kans bestaat dat deze lagen eerder ophogingspakketten zijn die ook breder (dus buiten de waterkuil) uitgesmeerd waren. We kunnen hiervoor geen concrete aanwijzingen voor aandragen.

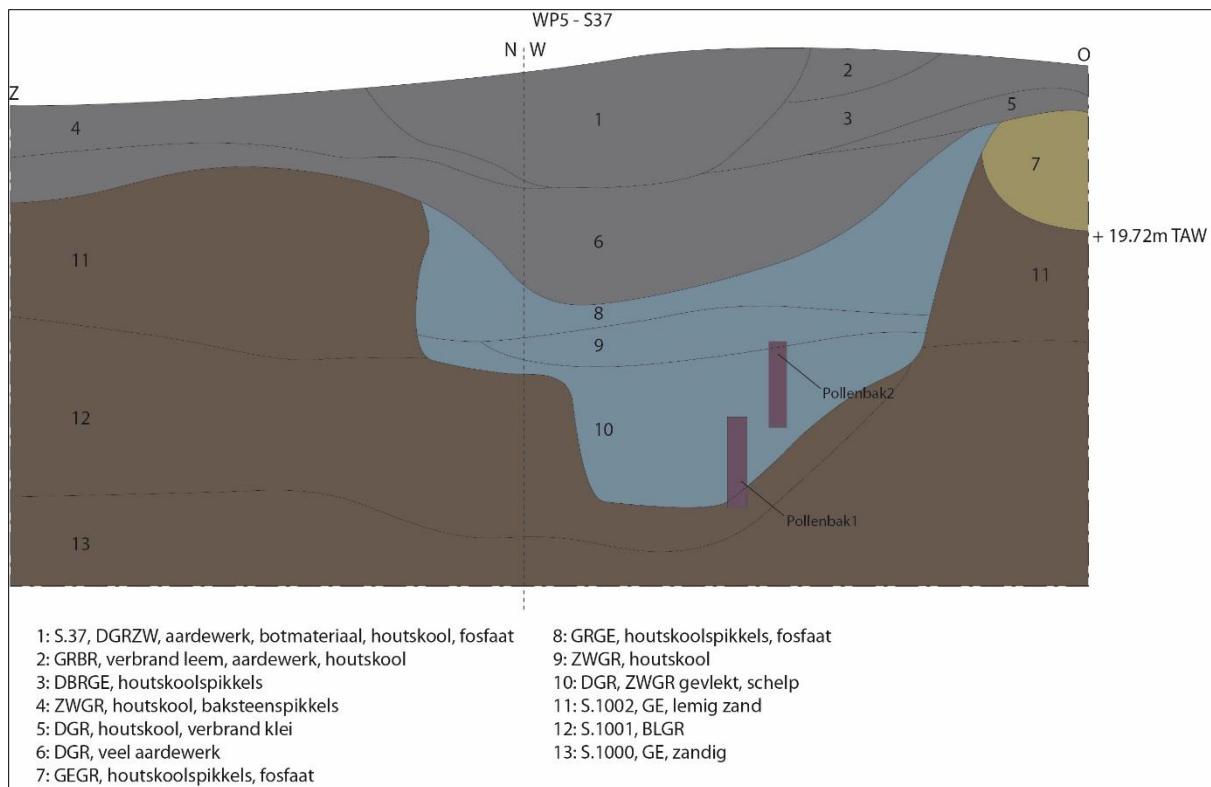
Vulling 5 bevindt zich wel centraal in de waterkuil, al lijkt deze vulling zich ook buiten de waterput uit te strekken. De vulling is donkergrijs, licht vlekkelig en bevatte erg veel aardewerk (zie verder).

Vulling 6 is grijsgeel gevlekt en bevat fosfaat en houtskoolspikkels. Eronder rust vulling 7, eerder homogeen zwartgrijs met houtskoolspikkels. De onderste vulling, laag 8, is homogeen donkergrijs, met enkele zwarte vlekken, en wat schelpfragmenten.

De waterkuil is ongeveer 2 meter breed ter hoogte van vulling 5 en is minimaal 1,20 meter diep (bovenzijde van laag 6). De kuil tekent zich af tegen de natuurlijke ondergrond. De waterkuil is gegraven in het gele lemig zand (spoor 1002) tot in het watervoerende zand (1000 en 1001; beide spoornummers zijn identiek, maar respectievelijk geoxideerd en gereduceerd).

Figuur 24: coupe spoor 37

Figuur 25 Tekening coupe spoor 37

Spoor 31 is een muur die de rand van de werkput vormde. De muur is opgebouwd uit rode baksteen (24x11x5,5 cm) en kalkmortel. Vermoedelijk werd dezelfde muur (identieke opbouw) aangetroffen in het westprofiel van werkput 1. Absolute zekerheid daaromtrent bestaat niet, aangezien tussen beide werkputten een kleine ruimte niet werd onderzocht. De muur in werkput 5 buigt in het zuidwesten naar het westen af en lijkt op die manier samen met de muur uit werkput 1 een gebouw te vormen met zijde van 5 meter.

In werkput 5 is verder nog een subrecente stenen waterput opgemerkt, spoor 30. Deze was opgebouwd met bakstenen van 22x11x4,5 cm. De vulling bestond uit baksteenpuin. Tijdens het onderzoek is de waterput ingestort. Tijdens het instorten werd nog een tweede waterput zichtbaar, onmiddellijk ten noorden van spoor 30. Beide waterputten werden omwille van veiligheidsredenen niet verder gedocumenteerd; dit gebeurde in overleg met de bevoegde overheid.

Figuur 26: coupe spoor 30

Figuur 27: coupe spoor 30; links wordt een tweede waterput zichtbaar

In werkput 6 liep de greppel uit werkput 5 gewoon door. Hij werd hier aangeduid als sporen 46, 47 en 56. Het gaat om drie vullingen van eenzelfde spoor.

Daarnaast vielen enkele kuilen op. Het gaat om sporen 49, 50, 51 en 54. Deze kuilen zijn allen jonger dan de greppel spoor 46/56. Bij het couperen bleek dat het eigenlijk om een ondiepe vergraving gaat, ongetwijfeld in verband met de verdwenen bewoning aan de straatzijde.

Figuur 28: zicht op vlak 1 in werkput 6 vanuit het noorden

Figuur 29: Coupe op spoor 46/56; ten noordoosten van de greppel is spoor 51 gecoupeerd

3.3 Aardewerk

In totaal werden 230 scherven geteld die tijdens het veldwerk ingezameld konden worden. Deze scherven werden nauwkeurig bestudeert, en indien nodig, getekend of gefotografeerd. Allereerst zal de gevolgde methodologie besproken worden, vervolgens komen de resultaten. De interessante stukken die getekend of gefotografeerd werden zullen in de tekst opgenomen worden.

Methodologie

Registratie

Al het aardewerk werd in een database geregistreerd. Hiervoor werden een aantal essentiële gegevens genoteerd.

- De opgravingscode of plaatsnaam
- De werkput
- Het vondstnummer
- Het spoornummer en vullingsnummer van het spoor
- Het aantal scherven
- Het aantal individuen die zich tussen de scherven bevinden
- Het fragment
- De materiaalsoort
- De afwerking en eventuele versiering
- De vorm en een eventueel type volgens het Deventersysteem
- Datering
- Overige details

Voor elk vondstnummer werd per aardewerkgroep een individuele entry aangemaakt, in sommige gevallen zelfs twee, indien het om versierde stukken en onversierde stukken ging bijvoorbeeld.

Tellingen, kwantificatie en determinatie

Na het ingeven in de database kon de eigenlijke verwerking beginnen. Het gaat hierbij om een telling van het aantal scherven per aardewerkgroep, en dit voor heel de site. Op basis van deze tellingen konden dan procentuele berekeningen gemaakt worden, zodat eventuele verschillen tussen de verschillende aardewerkgroepen duidelijker werden.

Voor de determinatie van de aardewerkvormen kon gebruik gemaakt worden van twee belangrijke werken, het werk van dr. K. De Groote⁵⁶ voor parallellen tussen het lokale aardewerk in Poperinge en Oudenaarde en het werk van Sanke voor het Rijnlands roodbeschilderd aardewerk.⁵⁷ Het overige materiaal kon geïdentificeerd worden door hulp van de werken en via het Deventersysteem.⁵⁸

De aardewerkgroepen

In totaal zijn er zes verschillende aardewerkgroepen aangetroffen binnen het aardewerkensemble. vier hiervan kunnen als lokaal vervaardigd materiaal omschreven worden, twee hiervan zijn importen uit enerzijds het Rijngebied en anderzijds uit de ruime regio. Het grijs aardewerk bestaat uit een matig fijn tot zeer fijn verschaalde aardewerkgroep die reducerend gebakken is met een harde tot zelfs bijna klinkend harde bakking in enkele gevallen. Als verschraling is er meestal kwartszand gebruikt, maar in enkele zeldzame gevallen is er ook schervengruis (de zogenaamde chamotteverschraling) waargenomen. Het kwartszand blijft echter de voornaamste vorm van verschraling.

Het lokaal oxiderend gebakken aardewerk bestaat uit roodbakkend aardewerk enerzijds met vroegrood en rood aardewerk en witbakkend aardewerk anderzijds met wit en pijpaaarde materiaal. Het Vroegrood en rood aardewerk zijn beiden matig fijn tot zeer fijn verschaalde baksels die oxiderend gebakken zijn. Het vroegrood aardewerk onderscheidt zich van het rood aardewerk door zijn typische duidelijk afgelijnde kern die grijs tot grijsbruin gekleurd kan zijn. Als verschraling kan er schervengruis en kwartszand opgemerkt worden. Binnen het roodbakkend aardewerk, zowel vroegrood als rood aardewerk kan er een bijzondere groep onderscheiden worden, zij het enkel op basis van exterieure kenmerken, namelijk het hoogversierd aardewerk. Het gaat hierbij om een rijkelijk versierde en geglazuurde groep binnen het roodbakkend aardewerk die ook op basis van een witte sliblaag onder het glazuur kan onderscheiden worden van het gewone roodbakkend aardewerk. Op basis van de breuk kan er echter geen onderscheid gemaakt worden.

Het witbakkend aardewerk tenslotte is een zeer fijn verschaalde oxiderend gebakken aardewerkgroep, die lokaal niet voorkomt, en dus regionaal gemaakt moet zijn, of lokaal gemaakt is met geïmporteerde kleien. Het witbakkend aardewerk is zeer fijn verschaald en hard gebakken.

Rijnlands roodbeschilderd aardewerk (RRB), beter gekend onder de term Pingsdorf aardewerk, is een matig grove tot matig fijn verschaald baksel, dat klinkend hard gebakken is. De verschraling bestaat uit kwartszand. Het oppervlak is vaak korrelig, maar bij latere varianten is ook een meer glad oppervlak op te merken. De kleur van de scherf kan ook sterk verschillen. In de breuk kan af en toe een korrel van de verschraling opgemerkt worden, maar ook ijzerconcreties zijn in enkele gevallen opgemerkt. Aan de buitenzijde kan in enkele gevallen ook beschildering waargenomen worden (zie infra).

⁵⁶ De Groote 2008, 2 delen.

⁵⁷ Sanke 2003.

⁵⁸ Bitter, 2008.

De aardewerkvormen

In totaal zijn er 11 verschillende aardewerkvormen binnen het aardewerkensemble aangetroffen. Het gaat om de volgende vormen:

- De beker
- De grape
- De kan/kruik varianten
- De kogelpot
- De kom
- De pan
- De steelkom
- De teil
- De tuitpot
- De voorraadpot

Versiering

In totaal komen drie verschillende versieringswijzen voor, het gaat hierbij om beschildering, sgraffito versiering en slibversiering

Sgraffito is een vorm van ingesneden versiering, waarbij de decoratie uitgesneden wordt om later met glazuur overdekt te worden. Zo ontstaat een contrast tussen de vaak met slib bedekte zone en de uitgesneden zone door de sgraffito.

Slibversiering bestaat uit apart aangebrachte lijnen of patronen die na aanbrengen van glazuur een duidelijk afstekend effect hebben, en dus zorgen voor een versiering. Deze manier van versieren kan aangetroffen worden bij het hoogversierd en bij het gewoon aardewerk.

Beschildering komt enkel voor bij het Rijnlands roodbeschilderd aardewerk. Voor de beschildering werd een ijzerhoudende verf gebruikt die tijdens het bakken rood of roodbruin uitsloeg.

Kwantificatie van het aardewerk

In totaal kunnen er 230 scherven geteld worden. Het gaat hierbij om 166 scherven in grijs aardewerk, 11 in hoogversierd aardewerk, 8 RRB, 25 in roodbakkend aardewerk, 19 in vroegrood en één in witbakkend aardewerk. Het grijs aardewerk is dus veruit de belangrijkste aardewerkgroep.

Grijs aardewerk	166	72,17
Hoogversierd	11	4,78
RRB	8	3,48
Rood aardewerk	25	10,87
Vroegrood	19	8,26
Wit aardewerk	1	0,43
Totaal	230	100,00

Tabel 1: absolute aantallen scherven en procentuele weergave per aardewerkgroep

Als we kijken welke sporen er opvallen door de samenstelling van het aardewerkensemble of door de hoeveelheid scherven dan springen enkele zaken in het oog. Zo komt Rijnlands roodbeschilderd aardewerk maar in twee sporen voor, namelijk spoor 31 en spoor 46. Witbakkend aardewerk werd ook maar in één spoor aangetroffen, namelijk in spoor 2.

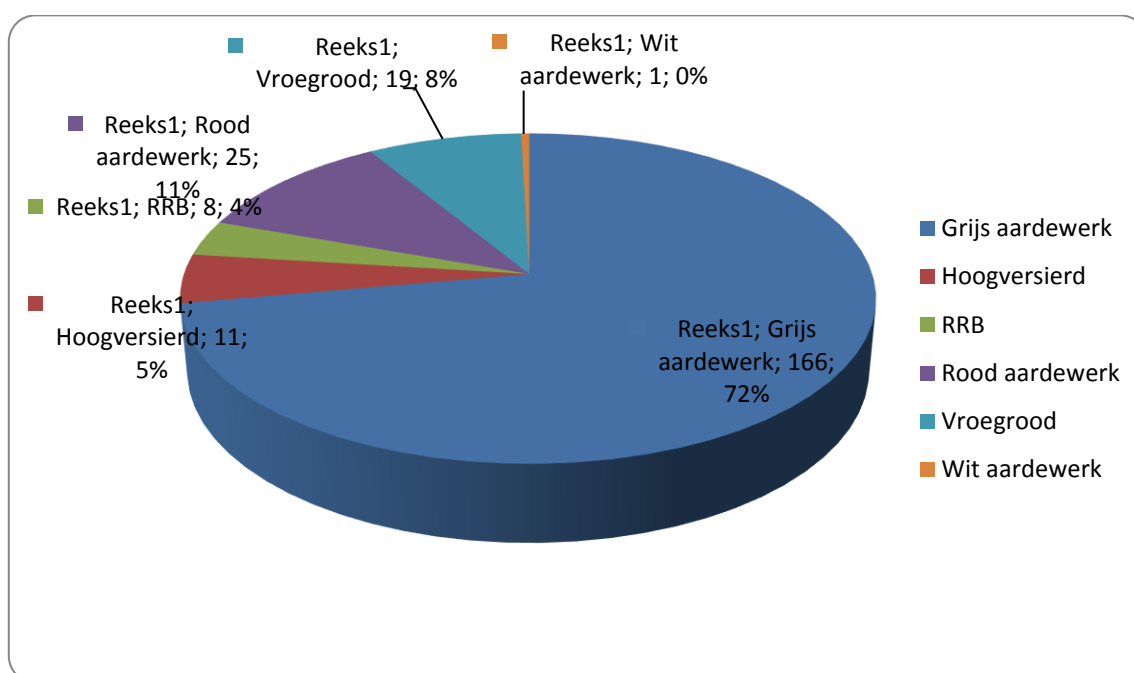
De sporen met het meeste aantal scherven zijn 37, met 52 scherven, spoor 46 met 37 scherven en spoor 32 met 22 scherven. De meeste scherven werden aangetroffen in vondstnummer 18, namelijk 72 scherven. Deze komen allemaal uit de aanleg van het vlak in werkput 5.

Spoornummer/VNR	Aardewerkgroep						
	GRIJS	VR	HVS	RRB	ROOD	WIT	Totaal
2	0	0	0	0	3	1	4
12	3	0	0	0	0	0	3
31	2	0	0	0	2	0	4
32	15	0	0	7	0	0	22
37	43	6	3	0	0	0	52
40	1	0	0	0	5	0	6
41	1	0	0	0	2	0	3
46	33	1	2	1	0	0	37
62	2	0	0	,	0	0	2
VNR 10	1	0	0	0	0	0	1

VNR 11	6	5	0	0	13	0	24
VNR 18	59	7	6	0	0	0	72
Totaal	166	19	11	8	25	1	230

Tabel 2: absolute aantallen scherven per aardewerkgroep per spoor- of vondstnummer

Bij de verdeling van het aardewerk valt op dat het grijsbakkend aardewerk bijna driekwart van het totaal aantal scherven uitmaakt. Het roodbakkend aardewerk (zowel vroegrood, rood als hoogversierd aardewerk) maakt 24% van het totaal uit. De overige 4% wordt ingenomen door het Rijnlands roodbeschilderd aardewerk.

Grafiek 1: Verdeling van het aardewerk volgens aardewerkgroep

MAI (Minimum Aantal Individuen)

Bij de telling van het MAI werd er op twee manieren geteld. Een eerste manier is het tellen van de individuen op basis van de baksels. Op deze wijze werden vrijwel alle individuen geteld. Zo konden er minimum 69 individuen opgemerkt worden. Deze methode is echter niet volledig te betrouwen, aangezien er binnen één en hetzelfde individu vaak kleurverschillen in de baksels kunnen optreden, zeker bij de vroege nog niet gestandaardiseerde productie. Daarom is er ook geopteerd om een kwalitatieve telling van het aantal individuen te doen. Hierbij is er geopteerd om alle randen, bodems, versierde stukken en overige vormelementen te tellen om zo tot een meer accuraat beeld te komen van het aantal individuen dan een telling zuiver op randen.

In totaal kunnen bij een kwalitatieve telling 58 individuen geteld worden. Meer dan de helft van al deze individuen, hetzij 32 van de 58, is in grijs aardewerk gemaakt. De tweede belangrijkste aardewerkgroep

is deze van het roodbakkend aardewerk met 12 individuen. Vijf individuen zijn in vroegrood aangetroffen, telkens vier in zowel hoogversierd als in Rijnlands roodbeschilderd aardewerk. Binnen het grijs aardewerk valt vooral de sterke aanwezigheid van de kogelpot op. Bij het roodbakkend aardewerk valt op dat er een sterke variatie binnen de vormenschat aanwezig is.

	GRIJS	VR	HVS	RRB	ROOD	WIT	Totaal
Kruik	7	1	2	0	2	0	12
Kogelpot	15	1	0	0	0	0	16
Onbekend	0	0	1	2	0	0	3
Pan	2	3	0	0	2	0	7
Kan	5	0	0	0	0	0	5
Tuitpot	1	0	0	1	0	0	2
Beker	0	0	1	1	0	1	3
Voorraadpot	0	0	0	0	1	0	1
Teil	0	0	0	0	2	0	2
Kom	2	0	0	0	2	0	4
Steelkom	0	0	0	0	1	0	1
Grape	0	0	0	0	2	0	2
Totaal	32	5	4	4	12	1	58

Tabel 3: MAI per aardewerkvorm per aardewerkgroep

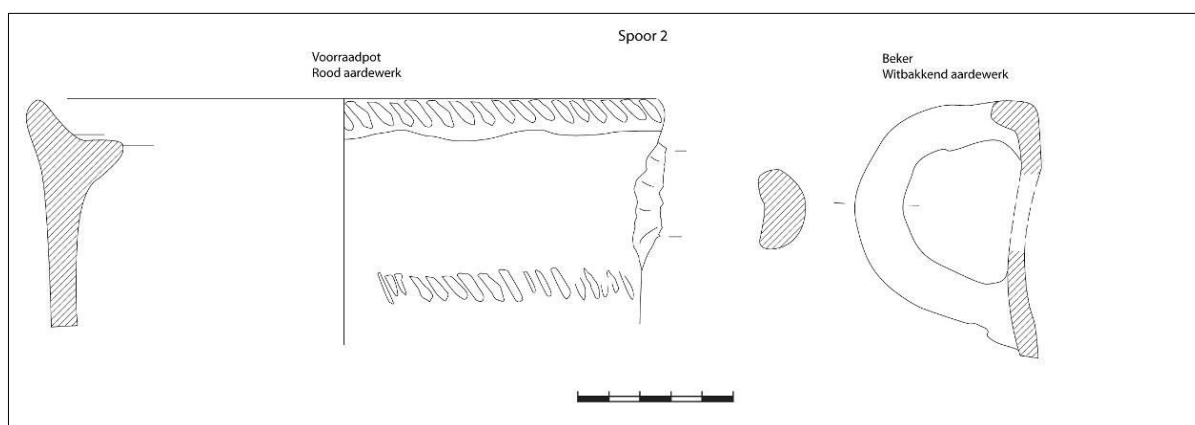
Datering en bespreking

In tabel 4 zijn de dateringen per spoor opgenomen met een vermelding van de vermoedelijke begin en einddatering waartussen het aardewerk kan gesitueerd worden. Hieronder volgt ook de bespreking per spoor of vondstnummer met de verklaring waarom deze datering gegeven wordt.

Spoornummer	Begindatering	Einddatering
2	1600	1750
31	1200	1300
32	960	1050/1060
37	1150	1225
40	1300	1400
41	1250	1350
46/1+3	1150	1225
46/4	1100	1200
VNR 11	1150-1225	1400-1550
VNR 18	1100-1125	1200-1225

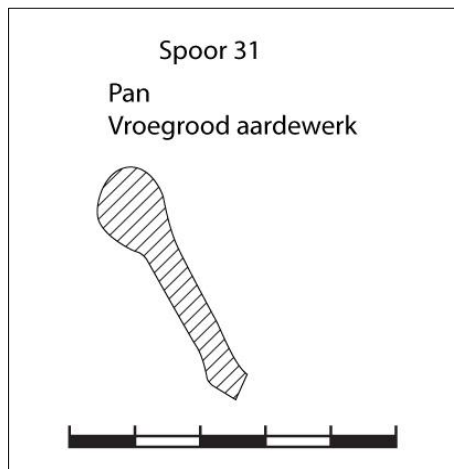
Tabel 4: dateringen van de verschillende sporen, vondstnummers en vullingen

Spoor 2 kan tussen 1600 en 1750 gedateerd worden op basis van het aanwezige aardewerk. Een rand van een grote voorraadpot met een Y-vormig profiel en duidelijke dekselgeul, versierd met radstempel en een oor van een beker in witbakkend aardewerk doen deze datering vermoeden.

Tekening 1: aardewerk uit spoor 2

Spoor 31 kan in de 13^e eeuw gedateerd worden. Hier werd een rand van een pan met een eenvoudige verdikte afgeronde top gevonden.⁵⁹ Ook had deze pan waarschijnlijk een lensbodem, afgaande op de aanzet hiervan bij dit randfragment.

Tekening 2: aardewerk uit spoor 31

Spoor 32 kan als het oudste spoor van de site beschouwd worden. Het spoor kan tussen 960 en 1050/1060 gedateerd worden op basis van het aanwezige importmateriaal. Tussen het Rijnlands roodbeschilderd aardewerk werd een randje van een kogelpotvormige beker aangetroffen⁶⁰, die een datering in Periode 4 van de periodisering van Sanke mogelijk maakt.⁶¹ Naast deze beker werd ook een tuit van een tuitpot in grijs aardewerk aangetroffen. Het gaat om een korte, ongeveer 3 cm lange cilindervormige tuit die apart opgezet is aan de buitenkant. Het geheel oogt nogal slordig, wat een vroege datering doet vermoeden.

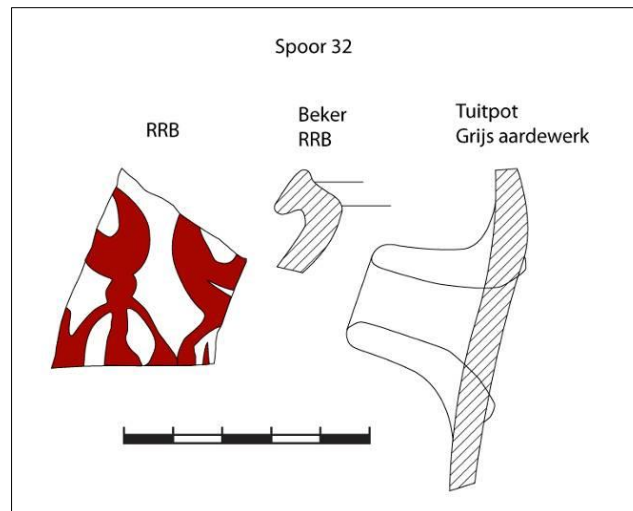

Figuur 30 en 31: fragmenten Rijnlands roodbeschilderd aardewerk en een fragment van een tuitpot in grijs aardewerk uit spoor 32

⁵⁹ De Groote 2008, 119. Type L80b.

⁶⁰ Type 3.3, Sanke 2002, 322.

⁶¹ Sanke 2002, 181 en 187.

Tekening 3: aardewerk uit spoor 32

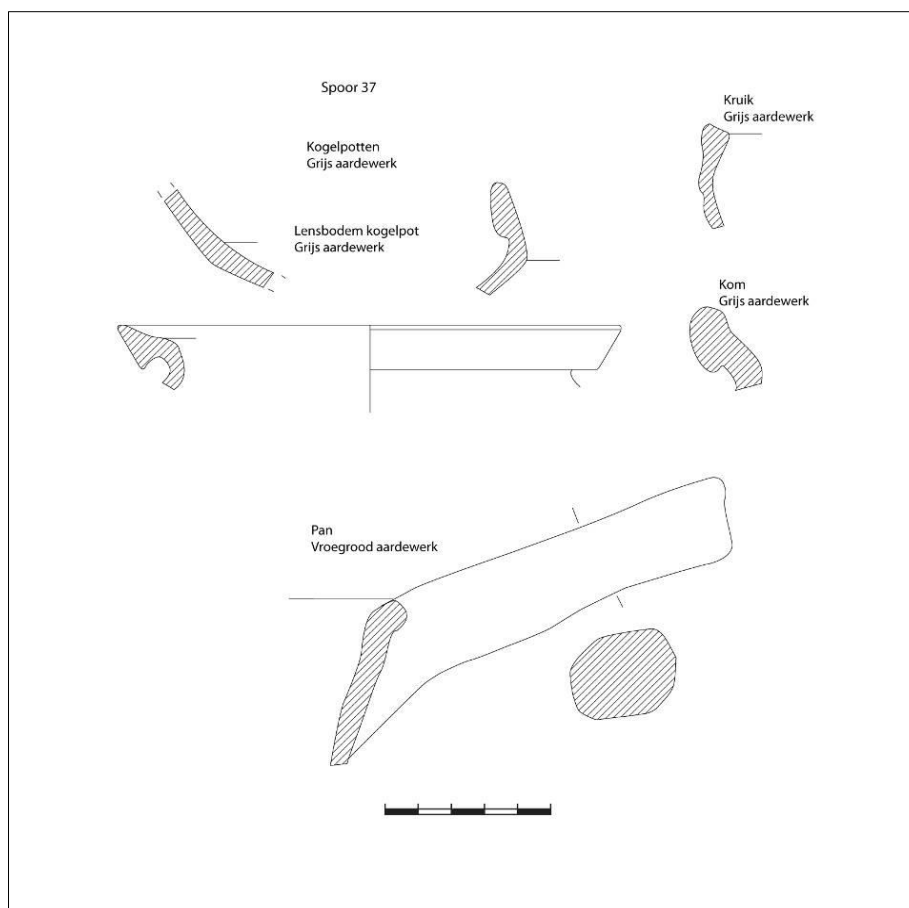
Spoor 37 kan tussen 1150 en 1225 gedateerd worden. In dit spoor werden verschillende randen aangetroffen die deze datering staven. Zo werd een rand van een kruik met licht verdikte, afgeplatte top met verdikte binnenlip op een geribbelde hals aangetroffen.⁶² Tussen het kogelpotmateriaal werden ook twee randen aangetroffen. Het gaat om een bandvormige rand met afgeronde top en om een sikkelvormige rand met lichte dekselgeul.⁶³ Naast de randen werden ook fragmenten van een lensbodem aangetroffen, vermoedelijk ook van een kogelpot. Verder werd ook een rand van een kom met verdikte, afgeronde rand met licht ondersneden buitenlip en een lichte dekselgeul aangetroffen. Een pan in vroegrood aardewerk heeft een licht naar buiten geplooid rand met afgeplatte top. De steel is er een van het massieve type.

Figuur 32: randfragmenten in grijs aardewerk en een fragment in hoogversierd aardewerk uit S37

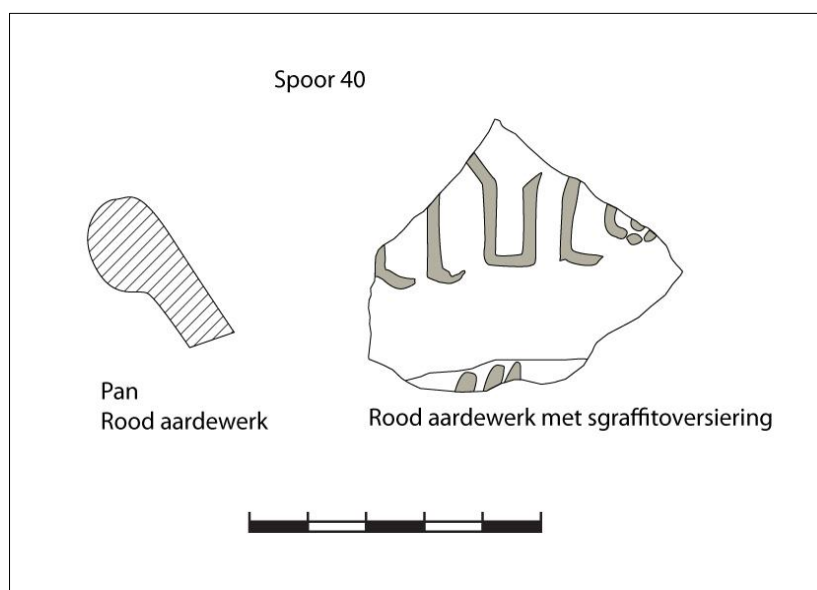
⁶² De Groote 2008, 123. Type L60a.

⁶³ De Groote 2008, 116. Type L26b.

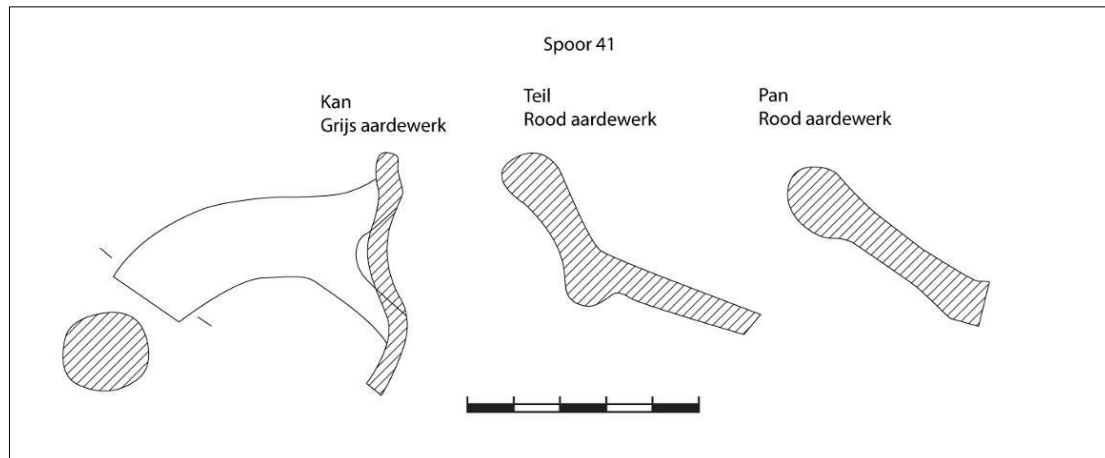
Tekening 4: aardewerk uit spoor 37

Spoor 40 kan in de 14^e eeuw gedateerd worden. In dit spoor werden een rand van een pan in rood aardewerk aangetroffen en een stuk van een kom met sgraffitoversiering. De pan heeft een aan de buitenzijde verdikte afgeronde top op een uitstaande hals.

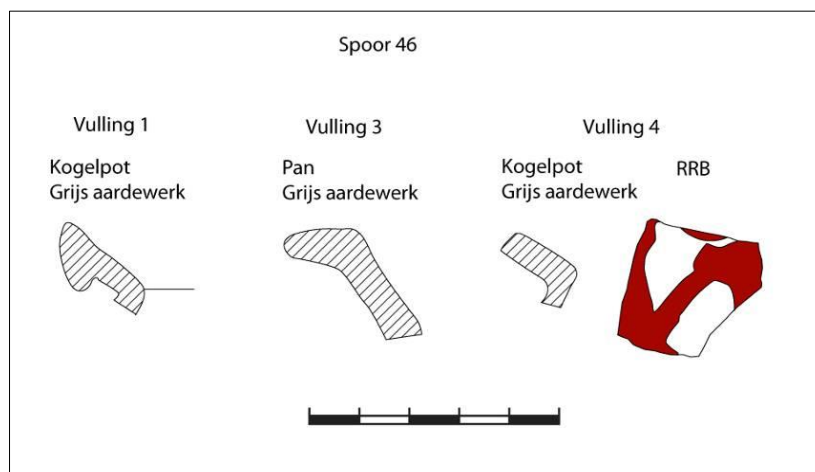
Tekening 5: aardewerk uit spoor 40

Spoor 41 kan tussen 1250 en 1350 gedateerd worden. Er werden in dit spoor een rand van een kan in grijs aardewerk en een rand van een teil en van een pan in rood aardewerk aangetroffen. De kan heeft een eenvoudige afgeronde rand op een licht golvende hals. De pan heeft een licht verdikte, afgeronde rand op een uitstaande hals en de teil heeft een manchetvormige rand met geprononceerde onderlip en afgeronde top. De combinatie van deze randen laat een datering tussen het midden van de 13^e en het midden van de 14^e eeuw toe.

Tekening 6: aardewerk uit spoor 41

Spoor 46 kan in twee fasen gedateerd worden. Vulling 4 kan als oudste vulling beschouwd worden. Hierin werden een rand van een kogelpot met een in 45° naar buiten geplooiende rand met afgeplatte top⁶⁴ en een stuk van een pot in Rijnlants roodbeschilderd aardewerk. Deze vulling kan in de 12^e eeuw gedateerd worden. De vullingen 1 en 3 hebben ook randen opgeleverd, maar deze geven een datering tussen 1150 en 1225. Een rand uit vulling 1 is van een kogelpot en heeft een driehoekig profiel met ondersneden buitenlip. Een tweede rand uit vulling 3 is een rand van een pan met een naar buiten geplooiende rand met een licht op een punt getrokken top.

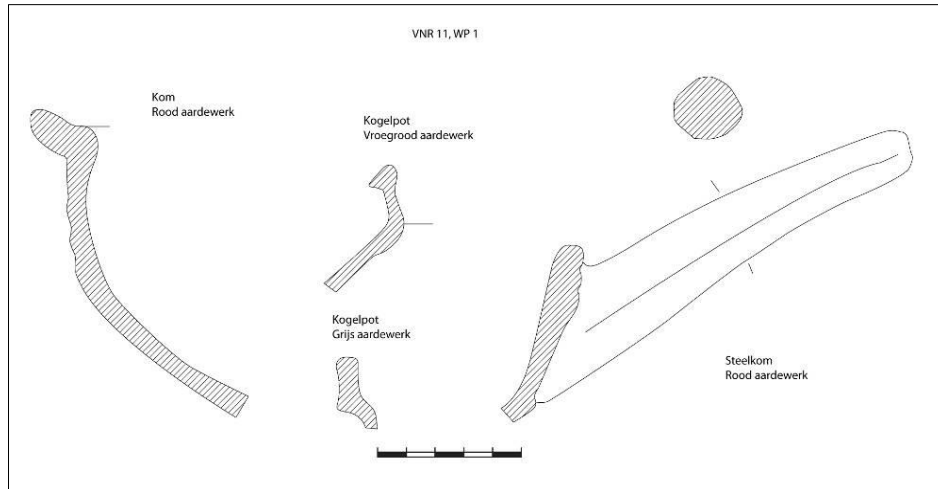

Tekening 7: aardewerk uit spoor 46

Bij vondstnummer 11 zijn vier randen aangetroffen. Eén van een steelkom, één van een kom en twee van kogelpotten. De steelkom heeft een bandvormige rand met drie ribbels en een afgeronde top. De steel is van het massieve type. De kom heeft een naar buiten geplooiende afgeronde rand met

⁶⁴ De Groote 2008, 114. Type L3c.

dekselgeul.⁶⁵ Een rand van een kogelpot in vroegrood aardewerk heeft een afgeronde top met een op een punt getrokken buitenlip.⁶⁶ De rand van de kogelpot in grijs aardewerk heeft een zwak sikkelvormige rand met een lichte dekselgeul.⁶⁷ De rand van de steelkom kan in de 16^e eeuw gedateerd worden, de kom kan tussen 1400 en 1550 gedateerd worden en de kogelpotranden kunnen tussen 1150 en 1225 gedateerd worden.

Tekening 8: aardewerk uit vondstnummer 11, verzameld in werkput 1

Vondstnummer 18 tenslotte leverde heel wat randen op. Drie hiervan zijn afkomstig van kogelpotten en twee van pannen. Het gaat om twee kogelpotranden met een sikkelvormig profiel, een hiervan heet een sterk ondersneden buitenlip en licht ingedeukte bovenkant,⁶⁸ de andere een licht ondersneden buitenlip en een dekselgeul.⁶⁹ De derde kogelpotrand is een verdikte afgeronde rand met een afgeplatte top.⁷⁰ De pannen kunnen alle twee als en naar buiten geplooid rand met afgeronde top en platte bovenkant omschreven worden. De pan in vroegood is wel meer naar buiten geplooid dan de pan in grijs aardewerk. De pan in grijs aardewerk heeft waarschijnlijk een lensbodem. De sikkelvormige randen kunnen tussen 1150 en 1225 gedateerd worden, de andere kogelpotrand kan in de 11^e-12^e eeuw gedateerd worden. De pannen kunnen in de late 12^e-13^e eeuw gedateerd worden.

⁶⁵ De Groote 2008, 121. Type L115a.

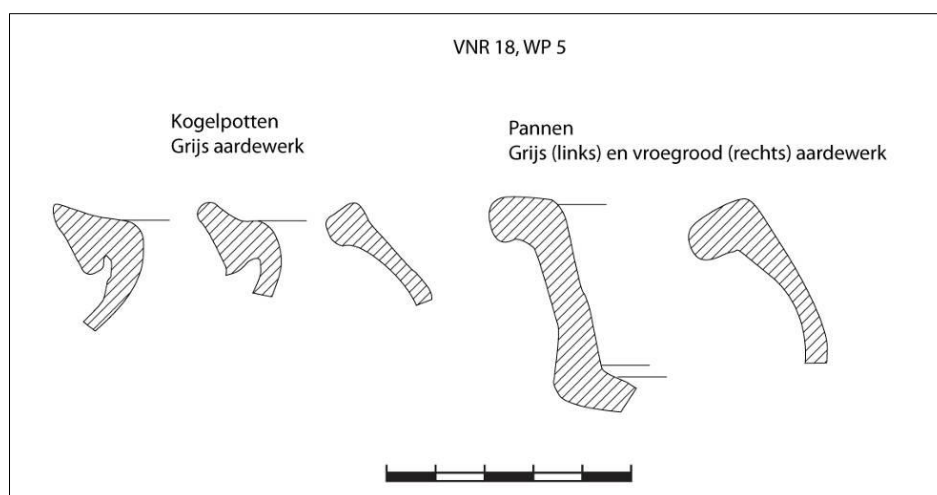
⁶⁶ De Groote 2008, 116. Type L28.

⁶⁷ De Groote 2008, 116. Type L26a.

⁶⁸ Vergelijkbaar met randtype L26c. De Groote 2008, 116.

⁶⁹ De Groote 2008, 116. Type L26b.

⁷⁰ De Groote 2008, 115. Type L14a.

Tekening 9: aardewerk uit vondstnummer 18, verzameld in werkput 5

4 Besluit en waardering

Het archeologisch onderzoek aan de Gasthuisstraat leverde enkele interessante resultaten op. Op het terrein zijn archeologische resten gevonden die wijzen op menselijke aanwezigheid vanaf de Volle Middeleeuwen (10de eeuw-11de eeuw). Er kan een opdeling worden gemaakt in drie fases:

Vroegste fase (Volle Middeleeuwen)

Vooraan in het noordwesten getuigen sporen 38 en 46/57 van de vroegste menselijke aanwezigheid. Spoor 38 is een kuil; spoor 46/57 is een greppel. Die laatste kan mogelijk een oude perceelsgreppel zijn. Op het oudste kaartmateriaal (16de eeuw) is geen link te zien met het spoor. Op die kaarten lijkt het perceel reeds deel uit te maken van drukke bewoning aan de straatzijde.

Het kan, naar analogie met andere Vlaamse steden zoals Gent⁷¹ gaan om een oude perceelsgrens, waarbij het perceel later is opgesplitst in kleinere delen.

Spoor 37, de waterput, bewijst dat het terrein in de 12de-13de eeuw in elk geval nog niet volledig was dichtgebouwd met rijhuizen. De vermoede bewoning moet op dat moment nog ruimte laten voor een waterput tussen de gebouwen in.

Mogelijk past spoor 16 ook in deze of in de volgende fase, maar daar kon geen duidelijkheid over zijn door gebrek aan aardewerk. Ook de aard van spoor 16 (kuil of greppel) is niet duidelijk.

De drie sporen, kuil, greppel én waterput, zijn géén expliciete verwijzingen naar bewoning op het terrein zelf. Het kan zijn dat op dat moment het terrein braakt ligt, in gebruik is als landbouwgrond, ... Dit is vrij waarschijnlijk aangezien we, op basis van historische info (zie eerder) weten dat in dit deel van Poperinge pas vanaf de 12de-13de eeuw dwarsstraten werden aangelegd tussen de hoofdassen. Het lijkt plausibel dat tot dan bewoning verre van intens was.

Tweede fase (Late Middeleeuwen)

Uit deze periode zijn geen absoluut dateerbare sporen opgemerkt. Het weinige aardewerk uit deze periode (in werkput 1) is vermoedelijk niet in situ aangetroffen. Het is eerder waarschijnlijk dat de sporen in werkput 1 jonger zijn en duiden op opspit. We baseren deze veronderstelling op de ligging onmiddellijk onder het maaiveld en de aanwezigheid van jonger aardewerk in sporen op eenzelfde niveau.

De opvallende sporencluster 12-13, gekenmerkt door concentraties houtskool, verbrande leem en verbrand veen, hoort vermoedelijk thuis in de Late Middeleeuwen. We kunnen echter geen enkele concreet bewijs aandragen voor deze veronderstelling. Wel kunnen we een datering bieden op basis van de relatie met andere sporen: het lijkt erop dat deze cluster reeds aanwezig was toen sporen 8 en 11 werden gebouwd. Spoor 11 situeren we eerder in de 16de-17de eeuw (zie verder). Spoor 8 kan mogelijks een voorganger zijn van spoor 11. Op basis van deze onderlinge relatie is de cluster 12-13 jonger dan sporen 8 en 11. We vermoeden dat sporen 12 en 13 samenhoren en een kuil vormen waarin afval van haardvuur in terecht kwam. Mogelijks vormde deze kuil de haard zelf. We zagen echter geen verklaring van de moederbodem rondom de kuil.

In een latere fase, mogelijks parallel aan de bouw van sporen 8 en 11 is spoor 9 gebouwd. Het lijkt erop dat dit muurtje diende om wat meer structuur te geven aan de haard. Het muurtje, spoor 9, zelf is opgebouwd uit baksteenresten die een datering onmogelijk maken.

⁷¹ Zie onder meer Laleman en Raveschot 1991.

We moeten benadrukken dat er geen enkel bewijs is dat sporen 12-13 een haard vormen; ze bevatten enkel afvalresten van een haard. Maar er zijn twee vrijwel identieke aanwijzingen dat de kuil vermoedelijk als haardkuil in gebruik was binnen bestaande bewoning.

Ten eerste is het duidelijk dat in een latere fase de kuil is 'ingekapseld' en vermoedelijk als haard werd gebruikt. Het lijkt onwaarschijnlijk dat een losstaande afvalkuil met brandresten later tijdens een bewoonde fase wordt gebruikt als haardvuur. Die link is te sterk om toeval te zijn.

Ten tweede zijn sporen 11 en 8 later in de haardkuil ingegraven. Er zijn ten westen van sporen 8 en 11 geen sporen van de kuil meer te zien. Het is dus erg waarschijnlijk dat sporen 12 en 13 reeds voor de aanleg van sporen 8 en 11 tegen een bestaande grens rusten; Die grens was dan vermoedelijk een verdwenen buiten- of binnenwand, al dan niet in hout of steen. Van die wand zijn geen resten bewaard.

Omwille van die twee redenen denken we dat de kuil 12-13 reeds in de Late Middeleeuwen als gebruik was als haard binnen toenmalige bewoning.

Derde fase (Late Middeleeuwen-Nieuwe Tijd)

Als het terrein nog niet volledig bebouwd was in de Late Middeleeuwen geraakt het in de derde fase terrein snel volgebouwd. We zien een heleboel muren opgebouwd met bakstenen in eenzelfde formaat en kalkmortel. Die constante kan erop duiden dat de bouwwerken in één fase gebeurden; ze geeft in elk geval aan dat we minder rekening moeten houden met het gebruik van herbruikte bakstenen.

Bakstenen van eenzelfde formaat (ruwweg 22x11x5,5 cm) vinden we veelvuldig terug in eerder onderzoek onder meer te Ieper⁷², waar het wordt gedateerd tussen het einde van de 15de eeuw tot in de 17de eeuw.

De aangetroffen muurresten uit deze fase zijn te fragmentair om perceelsgrenzen of vertrekken binnen een woning te duiden. Een plot op de oudste beschikbare kadasters, noch op de historische kaarten, maken ons wijzer.

In deze fase worden sporen 12-13 verder geïntegreerd, zoals beschreven in de vorige fase.

De waterputten (spoor 30 en de nabijgelegen waargenomen, niet geregistreerde waterput) dateren vermoedelijk ook uit deze of een nog jongere fase.

Doel van de opdracht was het vaststellen en waarderen van eventueel aanwezige bewoningssporen. Hieronder zullen de, in de Bijzondere Voorschriften, geponeerde onderzoeksvragen beantwoord worden:

- Zijn er sporen aanwezig?

Verspreid over het terrein zijn archeologische sporen gevonden. Het gaat in hoofdzaak om afvalkuilen, muurresten, uitbraaksporen, waterkuilen en een gracht.

- Zijn de sporen natuurlijk of antropogeen?

De aangetroffen sporen zijn antropogeen.

- Wanneer werd het plangebied in gebruik genomen?

De oudste sporen in het plangebied dateren uit de 10de – 12de eeuw. Het gaat om een kuil en een perceelsgreppel.

⁷² Zie onder meer Dewilde, 2006.

- ***Wat is de aard en datering van de sporen?***

We onderscheiden in het plangebied drie gebruiksfases (zie eerder).

In een eerste fase (Volle Middeleeuwen) gaat het om een onbekend gebruik van het terrein. Het terrein was vermoedelijk braakliggend tussen bestaande bewoning. In een volgende fase (Late Middeleeuwen) is het terrein vermoedelijk bewoond, getuige sporen 12-13. Die bewoning is in een volgende fase steeds intenser geworden. Het terrein raakt aan het einde van de Late Middeleeuwen of in de Nieuwe Tijd stilaan volgebouwd.

- ***Zijn er sporen bewaard gebleven van de middeleeuwse bewoning of ambachtelijke activiteiten?***

Er zijn geen sporen gevonden van ambachtelijke activiteiten.

De aangetroffen sporen wijzen op gebruik van het terrein van af de 10de -12de eeuw en bewoning vanaf de Late Middeleeuwen.

- ***Zijn er sporen aanwezig die kunnen wijzen op een Romeinse aanwezigheid binnen het plangebied?***

Tijdens het onderzoek zijn geen sporen gevonden die wijzen op Romeinse aanwezigheid binnen het plangebied.

- ***Maken de sporen deel uit van één of meerdere structuren?***

We onderscheiden verschillende structuren.

In de oudste fase herkennen we een vermoedelijke perceelsgreppel, een kuil en een waterkuil (respectievelijk sporen 46/56, spoor 32 en spoor 37). In een jongere fase zien we een haardkuil aan de straatzijde. Deze haard (sporen 12 en 13) is hoogstwaarschijnlijk reeds in bewoning ingekapseld.

Nog later wordt de bewoning op het terrein intensief. De gevonden muurresten vormen gebouwen. Door de verstoringen op het terrein en het partiële van de gevonden muren is het niet mogelijk om contouren van gebouwen vast te leggen.

- ***Op welk(e) niveau(s) bevinden de sporen zich?***

Het maaiveld op het terrein bevindt zich gemiddeld op 19,80 m TAW. De archeologische sporen werden zichtbaar vanaf een diepte van ruwweg 19,50m TAW. De sporen zijn leesbaar binnen één niveau. Plaatselijk verdiepen was enkel nodig om sporen te bestuderen en onderlinge samenhang te begrijpen.

- ***Is een vervolgonderzoek nodig, en zo ja, welke aspecten verdienen daarbij bijzondere aandacht?***

De resultaten van het verkennend onderzoek waren bijzonder interessant. De archeologische uitvoerder heeft in overleg met de wetenschappelijke begeleider ervoor zorg gedragen binnen de klijtlijnen van de prospectie zoveel mogelijk archeologische resten te documenteren. Bovendien zijn grote delen van het terrein reeds verstoord en blijft de verstoring op bepaalde delen beperkt. Er wordt daarom geen vervolgonderzoek aanbevolen.

5 Bibliografie

BITTER P. 2008: *Overzicht classificatiesysteem publicaties en codes aanvulling op de handleiding classificatiesysteem*, s.l. (digitale versie).

DE GROOTE K. 2008: *Middeleeuws aardewerk in Vlaanderen: Techniek, typologie, chronologie en evolutie van het gebruiksgoed in de regio Oudenaarde in de volle en late middeleeuwen (10de-16de eeuw)*, Relicta Monografieën I, Vlaams Instituut voor het Onroerend Erfgoed, Brussel, 2 delen.

DEWILDE M. 2007. *Bouwen met baksteen in middeleeuws leper*. In: Novi Monasterii, 7

DIGITALE BIBLIOTHEEK VAN DE KONINKLIJKE BIBLIOTHEEK VAN BELGIE 2012a: Kaart Poperinge – Kaart Jacob Van Deventer (1550-1575) [online], <http://lucia.kbr.be/mapview/index.php?image=/deventer/1588494.imgf>, (geraadpleegd op 11 juni 2012)

DIGITALE BIBLIOTHEEK VAN DE KONINKLIJKE BIBLIOTHEEK VAN BELGIE 2012b: Kaart Poperinge - Kaart van Ferraris (Kabinetskaart der Oostenrijkse Nederlanden) (1771-1778) [online], http://belgica.kbr.be/nl/coll/cp/cpFerrarisCarte_nl.html, (geraadpleegd op 11 juni 2012).

DIGITALE BIBLIOTHEEK VAN DE KONINKLIJKE BIBLIOTHEEK VAN BELGIE 2012c: Kaart - Kadastrale kaarten van België, POPP, Philippe-Christian (1805-1879) [online], http://dgtl.kbr.be:1801/view/action/singleViewer.do?dvs=1339489170590~220&locale=nl_NL&VIEWER_URL=/view/action/singleViewer.do?&DELIVERY_RULE_ID=10&search_terms=poperinge&adjacency=N&application=DIGITool-3&frameId=1&usePid1=true&usePid2=true (geraadpleegd op 11 juni 2012)

LALEMAN M.C. & RAVESCHOT P. 1991: *Inleiding tot de studie van de woonhuizen in Gent. Periode 1100-1300. De kelders*. Verhandelingen van de Koninklijke Academie voor Wetenschappen, Letteren en Schone Kunsten van België, Klasse der Schone Kunsten, reeks 53-54.

PROVINCIE WEST-VLAANDEREN 2012: Kaart trage wegen (1844) [online], <http://www.gisoost.be/home/atlasbw.php>, (geraadpleegd op 11 juni 2012)

ROUMEGOUX Y. & TERMOTE J. 1993: *Op de rand van een imperium. De Romeinen in de westhoek*, Westvlaamse Archaeologica 9.2, 61-85.

SANKE M. 2002: Die mittelalterliche Keramikproduktion in Brühl-Pingsdorf: Technologie-Typologie-Chronologie, *Rheinische Ausgrabungen*, 50, Mainz am Rhein.

STAD POPERINGE 2012a: Geschiedenis Poperinge [online], <http://www.poperinge.be/NL/pagina/347/van-kruispunt-/>, (geraadpleegd op 11 juni 2012)

STAD POPERINGE 2012b: Geschiedenis Poperinge [online], <http://www.poperinge.be/NL/pagina/348/-tot-centrum/>, (geraadpleegd op 11 juni 2012)

STAD POPERINGE 2012c: Geschiedenis Poperinge [online], <http://www.poperinge.be/NL/pagina/350/verruiming-van-het-centrum/>, (geraadpleegd op 11 juni 2012)

STAD POPERINGE 2012d: Geschiedenis Poperinge [online], <http://www.poperinge.be/NL/pagina/351/schermutselingen-tussen-ieper-en-poperinge>, (geraadpleegd op 11 juni 2012)

STAD POPERINGE 2012e: Geschiedenis Poperinge [online], <http://www.poperinge.be/NL/pagina/352/meester-ghybe-en-de-keikoppengilde>, (geraadpleegd op 11 juni 2012)

STAD POPERINGE 2012f: Geschiedenis Poperinge [online], <http://www.poperinge.be/NL/pagina/354/verwoeste-en-verlaten-stad/>, (geraadpleegd op 11 juni 2012)

STAD POPERINGE 2012g: Geschiedenis Poperinge [online], <http://www.poperinge.be/NL/pagina/356/een-nieuwe-lente/>, (geraadpleegd op 11 juni 2012)

STAD POPERINGE 2012h: Geschiedenis Poperinge [online], <http://www.poperinge.be/NL/pagina/358/fete-des-rosieres/>, (geraadpleegd op 11 juni 2012)

STAD POPERINGE 2012i: Geschiedenis Poperinge [online], <http://www.poperinge.be/NL/pagina/360/alweer-oorlog/>, (geraadpleegd op 11 juni 2012)

STAD POPERINGE 2012j: Geschiedenis Poperinge [online], <http://www.poperinge.be/NL/pagina/529/wo-i/>, (geraadpleegd op 11 juni 2012)

6 Bijlagen

6.1 Lijsten

6.1.1 Sporenlijst

6.1.2 Vondstenlijst

6.2 Allesporenkaart

6.3 Digitale versie van het rapport, de bijlagen en het fotomateriaal

Bijlage 6.1.1 Sporenlijst										
spoor	werkput	vlak	lengte	breedte	vorm	kleur	inclusies	interpretatie	datering	opmerkingen
1	1	1			onregelm	bruinzwart	hk, aw, bs, vkl	ophogngslaag?		
2	1	1			onregelm	rood	bs	kuil? Uitbraak?		
3	1	1			langwerpig	bruin	bs	uitbraak		
4	1	1			rond	gr	beton	recente put		
5	1	1			rond	gr	beton	recente put		
6	1	1			rechthoek	rood	bs	muur		22x11x?cm
7	1	1			ovaal	zw		kuil?		
8	2	1			lineair	rood	bs	muur		22x12x5cm
9	2	1			lineair	geel	bs	muur/fundering		22x11x5,5cm
10	2	1			onregelm	gr	beton			
11	2	1			lineair	geel	bs brokken			
12	2	1			rechthoek	zwbrrood	hk, vkl	afval in haard		
13	2	1			onregelm	bruin, rood, zw	hk, vkl	afval buiten haard		
14	2	1			rond	geel	bs brokken	kuil?		
15	2	1			lineair	bruingrijs		aanleg muur		
16	2	1			onregelm	grijsgeel		vlak		
17	2	1			onregelm	grijs	beton			
18	2	1			lineair	roodbruin	ijzerzandsteen	Deel van muur?		
19	2	1			?	grijsgeel	HK, bs	laag		Vu 1 In profiel A
19	2	1			?	Zandige leem, Geel		Laag		Vu 2 In profiel A
19	2	1			?	Zand, Geel		Laag		Vu 3 In profiel A
19	2	1			?	Zandige leem, Geel		Laag		Vu 4 In profiel A
19	2	1			?	Zand, Geel		Laag		Vu 5 In profiel A
19	2	1			?	Zandige leem, Geel		Laag		Vu 6 In profiel A
19	2	1			?	Zand, Groengeel		Laag		Vu 7 In profiel A
26	4	1			rechthoek	rode en gele bs		muur		als S20 ingemeten, 22x10,5x4,5cm, kalkmortel
27	4	1			rechthoek	rode en gele bs		muur		als S21 ingemeten, formaat?, harde mortel
28	4	1			rechthoek	rode bs		muur		als S22 ingemeten, 23X11,5x?cm, harde mortel
29	4	1			rechthoek	rode bs		muur		als S23 ingemeten, 22x10x5,5cm, kalkmortel, binnenzijde bepleisterd
30	5	1			Rond	Rode bs		Waterput	(sub)recent	
31	5	1			lineair	gele bs		muur		
32	5	1			rond	grijs		kuil/put	pingsdorf	
33	4	1			rechthoekig	beton				
34	4	1			lineair	rode bs	cement		recenter dan muur ernaast	
35	4	1			lineair	rode bs	zand als mortel			
36	/	1			lineair	bs			recente kelder	
37	5	1			onregelm	zwart	aw, hk	waterkuil	12de? 13de?	vu1:ZwBr incl, AW, F, HK ,Bot

Bijlage 6.1.1 Sporenlijst										
spoor	werkput	vlak	lengte	breedte	vorm	kleur	inclusies	interpretatie	datering	opmerkingen
38	1	1	211	78	langwerpig	beige bruin	aw, mortel, leem			
39	1	1	203	145	ovaal	beige bruin	aw, mortel, leem			
40	1	1	235	104	langwerpig	bruin	aw, bs, hk			
41	1	1	173	95	ovaal	bruin	aw, bs, hk			
42	1	1	134	106	ovaal	bruin	aw, bs			
43	1	1	798	44	langwerpig		bs	muur	recent?	gelijk aan S6
44	1	1	323	32	langwerpig		bs	muur	recent	
45	1	1	330	40	langwerpig		bs	muur	recent	
46	6	1	235	30	langwerpig	bruin grijs	bs, hk, mortel			gelijk aan S56
47	6	1				grijs beige	aw, bs, hk, leem	ophoging		
48	6	1	25	25	rond	grijs zwart	leem, bs	kuil, -5cm		
49	6	1	60	25	ovaal	bruin	hk	kuil, -2cm		
50	6	1	65	33	rechthoekig	heterogeen bruin	mortel, hk			
51	6	1			rond	heterogeen bruin	mortel, hk,			
52	6	1			onregelm	donkerbruin zwart, heterogeen	bs, hk, mortel, bot, ns,			gelijk aan S57
53	6	1			onregelm	donkergrijs, licht bruin	bs, mortel			
54	6	1			langwerpig	bruin	mortel,			
55	6	1			langwerpig			muur		bs: 23 x 11 x 5
56	6	1	235	45	langwerpig	beige	bs, mortel, leem, ns	gelijk aan S46		gelijk aan S46
57	6	1			onregelm	donkerbruin zwart, heterogeen	bs, hk, mortel, bot, ns,			gelijk aan S52

Bijlage 6.1.2 Vondstenlijst								
Projectnr	Vondstnr	Werkputnr	Vlak	Spoornr	Opmerking	Datum	Gewicht	Individuen
2012-62	1	7	1	46	aw	6/22/2012	20g	2
2012-62	2	7	1	46	bot	6/22/2012	18g	2
2012-62	3	7	1	46	aw (laag 3)	6/22/2012	31g	5
2012-62	4	1	1	41	aw	6/22/2012	149g	3
2012-62	5	1	1	40	aw	6/22/2012	142g	6
2012-62	6	7	1	45	aw (laag 1) + bot	6/22/2012	248g	6
2012-62	7	7	1	46	aw (laag 4)	6/22/2012	7g	2
2012-62	8	2	1		aw (in 'haard')	6/22/2012	21g	3
2012-62	9	7	1	62	aw	6/22/2012	61g	2
2012-62	10	2	1		aw+Fe	6/22/2012	14g	2
2012-62	11	1	1		aw	7/4/2012	1694g	7+11+6
2012-62	12	1	1		bot	7/4/2012	98g	5
2012-62	13	1	1		glas	7/4/2012	8g	1
2012-62	14	1	1		mortel	7/4/2012	34g	2
2012-62	15	1	1	2	aw	7/4/2012	492g	4
2012-62	16	1	1	2	glas	7/4/2012	36g	1
2012-62	17	2	1	32	aw (profiel B)	7/4/2012	128g	4
2012-62	18	5	1		aw	7/4/2012	984g	47+26
2012-62	19	5	1		bot	7/4/2012	62g	6
2012-62	20	5	1		n.s.	7/4/2012	136g	4
2012-62	21	5	1		met.	7/4/2012	4g	1
2012-62	22	5	1		ijzerzandsteen	7/4/2012	76g	1
2012-62	23	5	1	32	aw	7/4/2012	336g	22
2012-62	24	5	1	37	aw	7/4/2012	982g	27+25
2012-62	25	7	1	46	aw (laag 1)	7/4/2012	220g	25
2012-62	26	7	1	46	bot (laag 1)	7/4/2012	180g	5
2012-62	27	7	1	46	fe (laag 1)	7/4/2012	18g	2
2012-62	28	7	1	46	mortel (laag 1)	7/4/2012	16g	1

Oppervlakte opgegraven: 235m

